

Informator dla osób z niepełnosprawnością

2020

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH

Spis treści

Wstęp	5
1. Renta z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczeń rentowych	6
1.1. Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać rentę.....	7
1.2. Kiedy możemy uznać Cię za niezdolnego do pracy.....	7
1.3. Jakie są rodzaje renty z tytułu niezdolności do pracy.....	8
1.4. Czy możesz dostać rentę z tytułu niezdolności do pracy, jeśli masz prawo do emerytury.....	8
1.5. Jaki staż uprawnia do renty z tytułu niezdolności do pracy.....	9
1.6. Jakie inne warunki musisz spełnić, aby uzyskać rentę z tytułu niezdolności do pracy.....	10
1.7. Kiedy powstaje prawo do renty, a kiedy ustaje.....	11
1.8. Od czego zależy wysokość Twojej renty.....	11
1.9. Kiedy zawiesimy albo zmniejszymy Twoją rentę.....	12
1.10. Co musisz zrobić, aby uzyskać rentę.....	13
1.11. Jak wypłacamy rentę.....	15
1.12. O czym musisz powiadomić ZUS, jeśli pobierasz rentę.....	15
2. Renta socjalna	16
2.1. Kiedy możesz otrzymać rentę socjalną.....	17
2.2. Kiedy nie przysługuje Ci renta socjalna.....	18
2.3. Od czego zależy wysokość renty socjalnej.....	19
2.4. Kiedy zawiesimy prawo do renty socjalnej.....	19
2.5. Co musisz zrobić, aby uzyskać rentę socjalną.....	20
2.6. W jaki sposób wypłacimy Ci rentę socjalną.....	21
2.7. O czym musisz powiadomić ZUS, gdy pobierasz rentę socjalną.....	21
3. Świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (tzw. 500+)	24
3.1. Jakie warunki musisz spełnić, aby otrzymać świadczenie.....	25
3.2. Co musisz zrobić, aby uzyskać świadczenie.....	26
3.3. Kiedy dostaniesz decyzję.....	27
3.4. Jaka jest wysokość świadczenia uzupełniającego.....	27
3.5. O czym musisz powiadomić ZUS, jeśli pobierasz świadczenie uzupełniające.....	27
3.6. Co możesz zrobić, jeśli nie zgadzasz się z decyzją.....	28
4. Orzecznictwo lekarskie w ZUS	30
4.1. Jakie zasady orzekania o niezdolności do pracy obowiązują w ZUS.....	31
4.2. Jaką dokumentację medyczną musisz dostarczyć, aby otrzymać orzeczenie.....	32
4.2.1. Ile wynosi zwrot kosztów dojazdu na badanie.....	33
4.2.2. Czy możesz odwołać się od orzeczenia.....	33
5. Działania ZUS na rzecz osób z niepełnosprawnością	34
5.1. Co robimy dla osób z niepełnosprawnością.....	35
5.2. Na czym polega rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej ZUS.....	35
5.3. Jakie ułatwienia wprowadziliśmy dla naszych klientów z niepełnosprawnością.....	37
5.4. Jak wspieramy aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnością.....	38
5.5. Jak upowszechniamy wiedzę na temat niepełnosprawności i praw osób z niepełnosprawnością.....	38
6. Uprawnienia pracownicze osób z niepełnosprawnością	40
6.1. Jakie dodatkowe uprawnienia pracownicze przysługują Ci jako osobie z niepełnosprawnością.....	41
6.2. Jakie normy czasu pracy Cię obowiązują.....	41
6.3. Jakie przerwy Ci przysługują.....	42
6.4. Jaki dodatkowy urlop Ci przysługuje.....	42

6.5.	Czy możesz skorzystać ze zwolnienia z pracy, aby uczestniczyć w turnusie rehabilitacyjnym	43
6.6.	Czy możesz skorzystać ze zwolnienia od pracy na badania	44
6.7.	Na jakich zasadach pracodawca powinien wydzielić Ci stanowisko pracy lub je zorganizować	44
6.8.	Czy możesz pracować na otwartym rynku pracy (u pracodawcy, który nie zapewnia warunków pracy chronionej)	45
6.9.	Jakie usprawnienia musi zapewnić Ci pracodawca	45
7.	Dane adresowe oddziałów ZUS	46
7.1.	Nasza infolinia	47
7.2.	Nasze oddziały	47
8.	Wsparcie osób z niepełnosprawnością ze środków PFRON	52
	Skróty i terminy użyte w rozdziale 8	53
8.1.	Jaką pomoc możesz uzyskać ze środków PFRON	54
8.2.	Jakie zadania realizuje PFRON	55
8.2.1.	Jak PFRON wspiera osoby z niepełnosprawnością w samodzielnym funkcjonowaniu (rehabilitacja społeczna)	55
8.2.1.1.	Jaką pomoc możesz otrzymać jako osoba z niepełnosprawnością	55
8.2.1.2.	Jaką pomoc mogą uzyskać NGO i inne podmioty	56
8.2.1.3.	Jaką pomoc mogą uzyskać powiaty, gminy, NGO	56
8.2.2.	Jak PFRON wspiera zatrudnienie osób z niepełnosprawnością (rehabilitacja zawodowa)	57
8.2.2.1.	Jaką pomoc możesz uzyskać jako osoba z niepełnosprawnością, która prowadzi działalność albo chce ją podjąć	57
8.2.2.2.	Jaką pomoc może uzyskać Twój pracodawca	57
8.2.2.3.	Jaką pomoc możesz uzyskać przed podjęciem zatrudnienia	58
8.2.2.4.	Jaką pomoc mogą otrzymać NGO i inne podmioty	58
8.3.	Jakie są zasady dofinansowania uczestnictwa osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	58
8.3.1.	Na czym polega pomoc	58
8.3.2.	Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dofinansowanie	59
8.3.3.	Jaka jest wysokość dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych	60
8.3.4.	Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie	60
8.4.	Jakie są zasady dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	61
8.4.1.	Na czym polega pomoc	61
8.4.2.	Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dofinansowanie	62
8.4.3.	Jaka jest wysokość dofinansowania	62
8.4.4.	Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie	62
8.5.	Jakie są zasady dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	63
8.5.1.	Na czym polega pomoc	63
8.5.2.	Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dofinansowanie	63
8.5.3.	Jaka jest wysokość dofinansowania	63
8.5.4.	Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie	63
8.6.	Jakie są zasady dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych	64
8.6.1.	Na czym polega pomoc	64
8.6.2.	Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dofinansowanie	64
8.6.3.	Jaka jest wysokość dofinansowania	64
8.6.4.	Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie	65
8.7.	Jakie są zasady dofinansowania w ramach programu „Aktywny samorząd”	65
8.7.1.	Na czym polega pomoc	65
8.7.2.	Jakie warunki musisz spełnić, aby uczestniczyć w programie „Aktywny samorząd”	66
8.7.3.	Jaka jest wysokość dofinansowania	69
8.7.4.	Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie	72
8.8.	Jakie są zasady dofinansowania usług tłumacza JM lub tłumacza-przewodnika	72
8.8.1.	Na czym polega pomoc	72
8.8.2.	Jakie warunki musisz spełnić, aby otrzymać dofinansowanie	72

8.8.3.	Jaka jest wysokość dofinansowania.....	73
8.8.4.	Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie.....	73
8.9.	Jakie są warunki dofinansowania szkoleń z JM.....	73
8.9.1.	Na czym polega pomoc.....	73
8.9.2.	Jaka jest wysokość dofinansowania.....	73
8.9.3.	Jakie warunki musisz spełnić, aby otrzymać dofinansowanie.....	74
8.10.	Jakie są zasady dofinansowania dla NGO na realizację różnego typu projektów na rzecz osób z niepełnosprawnością i ich otoczenia.....	74
8.10.1.	Na czym polega pomoc.....	74
8.10.2.	Jakie warunki musi spełnić organizacja, aby otrzymać dofinansowanie.....	76
8.10.3.	Co powinna zrobić organizacja, aby otrzymać dofinansowanie.....	76
8.11.	Na jakich zasadach organizacje mogą otrzymać dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej (WTZ).....	77
8.11.1.	Na czym polega pomoc.....	77
8.11.2.	Jakie warunki musi spełnić organizacja, żeby uzyskać dofinansowanie.....	78
8.11.3.	Jaką pomoc mogą zapewnić Ci WTZ.....	78
8.11.4.	Co powinna zrobić organizacja, aby otrzymać dofinansowanie.....	78
8.12.	Na jakich zasadach organizacja może uzyskać wsparcie w ramach programu „Zajęcia klubowe w WTZ”.....	79
8.12.1.	Na czym polega pomoc.....	79
8.12.2.	Jakie warunki musi spełnić organizacja, aby uzyskać dofinansowanie.....	80
8.12.3.	Co powinna zrobić organizacja, aby uzyskać dofinansowanie.....	80
8.13.	Na jakich zasadach organizacja może skorzystać z pilotażowego programu „Rehabilitacja 25+”.....	81
8.13.1.	Na czym polega pomoc.....	81
8.13.2.	Jakie warunki powinna spełnić organizacja, aby otrzymać dofinansowanie.....	83
8.13.3.	Co powinien zrobić podmiot, aby otrzymać wsparcie.....	83
8.14.	Na jakich zasadach organizacja może uzyskać refundację kosztów wydawania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących.....	84
8.14.1.	Na czym polega pomoc.....	84
8.14.2.	Jakie warunki musi spełnić podmiot, aby otrzymać refundację.....	84
8.14.3.	Co powinien zrobić podmiot, aby otrzymać refundację.....	84
8.15.	Na jakich zasadach NGO może uzyskać pomoc w ramach programu „Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami”.....	85
8.15.1.	Na czym polega pomoc.....	85
8.15.2.	Jakie warunki musi spełnić organizacja, aby mogła uczestniczyć w programie.....	85
8.15.3.	Jak wygląda procedura.....	85
8.16.	Na jakich zasadach podmiot może otrzymać dofinansowanie w ramach „Programu wyrównywania różnic między regionami III”.....	86
8.16.1.	Na czym polega pomoc.....	86
8.16.2.	Jaka jest wysokość dofinansowania.....	86
8.16.3.	Jakie warunki musi spełnić podmiot, aby uzyskać dofinansowanie.....	87
8.16.4.	Jak wygląda procedura.....	88
8.17.	Na jakich zasadach możesz uzyskać refundację składek na ubezpieczenia społeczne jako osoba z niepełnosprawnością prowadząca działalność gospodarczą.....	89
8.17.1.	Na czym polega pomoc.....	89
8.17.2.	Jaka jest wysokość refundacji.....	89
8.17.3.	Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać refundację.....	89
8.17.4.	Co musisz zrobić, aby otrzymać refundację.....	89
8.18.	Na jakich zasadach możesz uzyskać dotację na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej.....	90
8.18.1.	Na czym polega pomoc.....	90
8.18.2.	Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dotację.....	91
8.18.3.	Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie.....	92
8.19.	Na jakich zasadach możesz otrzymać dofinansowanie oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego, aby kontynuować działalność gospodarczą albo prowadzić własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne.....	92
8.19.1.	Na czym polega pomoc.....	92

8.19.2. Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dofinansowanie	93
8.19.3. Gdzie złożyć wniosek o dofinansowanie	93
8.20. Na jakich zasadach Twój pracodawca może otrzymać dofinansowanie do Twojego wynagrodzenia (otwarty i chroniony rynek pracy)	93
8.20.1. Na czym polega pomoc	93
8.20.2. Jaka jest wysokość dofinansowania	93
8.20.3. Jakie warunki musi spełnić Twój pracodawca, aby uzyskać dofinansowanie	94
8.20.4. Co powinien zrobić Twój pracodawca, aby otrzymać dofinansowanie	95
8.21. Na jakich zasadach Twój pracodawca może uzyskać zwrot kosztów przystosowania Twojego stanowiska pracy do Twoich potrzeb	96
8.21.1. Na czym polega pomoc	96
8.21.2. Jakie warunki musi spełnić Twój pracodawca, aby otrzymać zwrot kosztów	96
8.21.3. Co powinien zrobić Twój pracodawca, aby otrzymać zwrot kosztów	97
8.22. Na jakich zasadach pracodawca może otrzymać zwrot kosztów wyposażenia stanowisk pracy	98
8.22.1. Na czym polega pomoc	98
8.22.2. Jakie warunki musi spełnić Twój pracodawca, aby uzyskać zwrot kosztów	98
8.22.3. Co powinien zrobić Twój pracodawca, aby otrzymać zwrot kosztów	98
8.23. Na jakich zasadach pracodawca może uzyskać zwrot miesięcznych kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego Ci w pracy oraz szkolenia tego pracownika	99
8.23.1. Na czym polega pomoc	99
8.23.2. Co musi zrobić Twój pracodawca, aby otrzymać zwrot	100
8.24. Na jakich zasadach może uzyskać wsparcie spółdzielnia socjalna	100
8.24.1. Na czym polega pomoc	100
8.25. Na jakich zasadach Twój pracodawca może uzyskać refundację kosztów Twojego szkolenia	101
8.25.1. Na czym polega pomoc	101
8.25.2. Jakie warunki musi spełnić Twój pracodawca, aby uzyskać refundację	101
8.25.3. Co powinien zrobić Twój pracodawca, aby uzyskać refundację	101
8.26. Na jakich zasadach mogą skorzystać z dodatkowej pomocy zakłady pracy chronionej	102
8.26.1. Na czym polega pomoc	102
8.26.2. Jakie warunki musi spełnić zakład pracy chronionej, aby skorzystać z dodatkowej pomocy	102
8.26.3. Co powinien zrobić zakład pracy chronionej, aby skorzystać z dodatkowej pomocy	102
8.27. Na jakich zasadach podmiot może otrzymać dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej	103
8.27.1. Na czym polega pomoc	103
8.27.2. Jakie warunki musi spełnić podmiot, aby uzyskać dofinansowanie	104
8.27.3. Co musi zrobić podmiot, aby otrzymać dofinansowanie	105
8.28. Finansowanie staży i szkoleń dla osób z niepełnosprawnością zarejestrowanych w urzędzie pracy jako bezrobotne lub poszukujące pracy	105
8.28.1. Staże	105
8.28.2. Szkolenia	106
8.29. Składanie wniosków bez wychodzenia z domu, przez internet w Systemie Obsługi Wsparcia finansowanego ze środków PFRON (SOW)	106
8.29.1. Jaki wniosek o dofinansowanie możesz złożyć w SOW	106
8.29.2. Jak skorzystać z SOW	108
8.29.2.1. Jak zarejestrować się w SOW	108
8.29.2.2. Jak złożyć wniosek w SOW	108
9. Dane adresowe PFRON	110
9.1. Dane kontaktowe Biura PFRON w Warszawie	111
9.2. Dane adresowe oddziałów wojewódzkich PFRON	113
9.3. Punkt obsługi klienta	115
9.4. Punkty i stanowiska informacyjne SOW	115

Wstęp

Informator... powstał z inicjatywy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) przy współpracy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Zebraliśmy w nim najważniejsze informacje, które mogą być przydatne dla osób z niepełnosprawnością. Opisaliśmy m.in. zasady przyznawania rent, przebieg orzecznictwa lekarskiego, warunki rehabilitacji leczniczej prowadzonej przez ZUS oraz uprawnienia pracownicze.

W *Informatorze...* wyjaśniliśmy także, na jaką pomoc z PFRON mogą liczyć osoby z niepełnosprawnością oraz pracodawcy zatrudniający takich pracowników. Omówiliśmy zasady ubiegania się o tego rodzaju wsparcie, warunki jego udzielenia i niezbędne dokumenty. Przybliżyliśmy również możliwość składania wniosków o dofinansowanie przez internet, bez wychodzenia z domu. Służy temu System Obsługi Wsparcia finansowanego przez PFRON (SOW), dostępny na stronie sow.pfron.org.pl.

Na prośbę środowiska osób z niepełnosprawnością w *Informatorze...* zamiast ustawowego terminu „osoba niepełnosprawna” używamy sformułowania „osoba z niepełnosprawnością”.

Mamy nadzieję, że ta publikacja będzie dla Ciebie praktycznym przewodnikiem.

1. Renta z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczeń rentowych

1.1. Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać rentę

Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy przysługuje Ci, jeśli spełniasz łącznie następujące warunki:

- jesteś niezdolny do pracy;
- nie masz ustalonego prawa do emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (FUS) ani nie spełniasz warunków, aby ją uzyskać;
- masz wymagany – odpowiednio do wieku, w którym powstała niezdolność do pracy – staż (okresy składkowe i nieskładkowe); więcej informacji na ten temat znajdziesz na s. 9;
- Twoja niezdolność do pracy powstała w okresie składkowym lub nieskładkowym (są one wymienione w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz.U. z 2020 r. poz. 53) albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od zakończenia takiego okresu – więcej informacji na ten temat znajdziesz na s. 10.

Od obowiązku spełnienia 2 ostatnich warunków są wyjątki – omówiliśmy je na s. 9 i 10.

1.2. Kiedy możemy uznać Cię za niezdolnego do pracy

Możemy uznać Cię za osobę niezdolną do pracy tylko wtedy, gdy utraciłeś zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i Twój stan zdrowia nie rokuje odzyskania tej zdolności po przekwalifikowaniu.

Twoja niezdolność do pracy może być częściowa albo całkowita.

Możemy uznać Cię za osobę częściowo niezdolną do pracy, gdy w znacznym stopniu utraciłeś zdolność do pracy zgodnej z Twoimi kwalifikacjami.

Możemy uznać Cię za osobę całkowicie niezdolną do pracy, gdy utraciłeś zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy.

Postępowanie w sprawie orzeczenia niezdolności do pracy jest dwuinstancyjne. W I instancji orzeka lekarz orzecznik ZUS, natomiast w II instancji – komisja lekarska ZUS. Jeśli nie zgadzasz się z orzeczeniem lekarza orzecznika, masz prawo wnieść sprzeciw od tego orzeczenia do komisji lekarskiej ZUS. Masz na to 14 dni, od kiedy otrzymasz orzeczenie.

Ponadto w ciągu 14 dni, od kiedy lekarz orzecznik wydał orzeczenie, prezes ZUS może zgłosić zarzut wadliwości orzeczenia i przekazać sprawę do rozpatrzenia przez komisję lekarską.

Zwykle lekarz lub komisja lekarska orzekają niezdolność do pracy na maksymalnie 5 lat. Jednak jeżeli według wiedzy medycznej nie ma rokowań, że odzyskasz zdolność do pracy przed upływem tego okresu, lekarz albo komisja mogą orzec niezdolność do pracy na dłuższy okres.

Jeśli lekarz orzecznik ZUS albo komisja lekarska ZUS stwierdzą, że w Twoim przypadku nastąpiło naruszenie sprawności organizmu w stopniu, który powoduje konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu Twoich podstawowych potrzeb życiowych, to wydadzą dodatkowo orzeczenie o niezdolności do samodzielnej egzystencji.

1.3. Jakie są rodzaje renty z tytułu niezdolności do pracy

Renta z tytułu niezdolności do pracy może być przyznana na stałe lub na określony czas.

Renta stała przysługuje Ci, jeśli lekarz orzecznik ZUS albo komisja lekarska ZUS uznają Twoją niezdolność do pracy za trwałą.

Renta okresowa przysługuje Ci, jeśli lekarz albo komisja uznają, że Twoja niezdolność do pracy ma charakter czasowy.

Renta okresowa przysługuje przez okres wskazany w decyzji ZUS. Masz prawo zgłosić wniosek o przeprowadzenie kolejnego badania, jeśli uznasz, że Twój stan zdrowia się zmienił.

1.4. Czy możesz dostać rentę z tytułu niezdolności do pracy, jeśli masz prawo do emerytury

Jeśli masz prawo do emerytury z FUS albo spełniasz warunki, aby ją uzyskać, nie możemy przyznać Ci prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. Chodzi o emeryturę z FUS, czyli:

- emeryturę powszechną – przyznaną kobiecie, która skończyła 60 lat, albo mężczyźnie, który skończył 65 lat (nie ma znaczenia, czy przyznaliśmy ją na Twój wniosek, czy z urzędu);

- emeryturę w wieku niższym niż powszechny wiek emerytalny (np. emeryturę częściową, emeryturę górniczą, emeryturę nauczycielską, wcześniejszą emeryturę dla matek opiekujących się dziećmi).

Emeryturą z FUS nie jest emerytura pomostowa ani nauczycielskie świadczenie kompensacyjne.

1.5. Jaki staż uprawnia do renty z tytułu niezdolności do pracy

Staż (na który składają się okresy składkowe i nieskładkowe) wymagany do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy zależy od wieku, w którym powstała Twoja niezdolność do pracy. Wynosi:

- rok – jeśli stałeś się niezdolny do pracy, zanim skończyłeś 20 lat;
- 2 lata – jeśli stałeś się niezdolny do pracy, gdy miałeś ponad 20 lat, a nie więcej niż 22 lata;
- 3 lata – jeśli stałeś się niezdolny do pracy, gdy miałeś ponad 22 lata, a nie więcej niż 25 lat;
- 4 lata – jeśli stałeś się niezdolny do pracy, gdy miałeś ponad 25 lat, a nie więcej niż 30 lat;
- 5 lat – jeśli stałeś się niezdolny do pracy, gdy miałeś ponad 30 lat.

Twoje okresy składkowe to m.in. okresy, gdy byłeś zatrudniony (np. na podstawie umowy o pracę) albo samodzielnie opłacałeś składki na ubezpieczenia społeczne (np. od prowadzonej działalności gospodarczej).

Twoje okresy nieskładkowe to okresy, gdy nie byłeś aktywny zawodowo i miałeś przerwy w opłacaniu składek na ubezpieczenia. Są to okresy, które uwzględniamy, gdy ustalamy prawo do renty (np. okres studiów, pobierania zasiłku chorobowego lub świadczenia rehabilitacyjnego).

WAŻNE

Jeśli Twoja niezdolność do pracy powstała wskutek wypadku w drodze do pracy lub z pracy, nie musisz mieć określonego stażu, aby nabyć prawo do renty.

Przyjmujemy, że spełniasz warunek stażowy, mimo że nie masz wystarczającego stażu, jeśli zostałeś zgłoszony do ubezpieczenia w jednym z poniższych przypadków:

- zanim skończyłeś 18 lat,
- w ciągu 6 miesięcy po tym, jak ukończyłeś naukę w szkole ponadpodstawowej, ponadgimnazjalnej lub w szkole wyższej

i do powstania niezdolności do pracy miałeś okresy składkowe i nieskładkowe bez przerwy lub z przerwami, które łącznie nie przekraczały 6 miesięcy.

1.6. Jakie inne warunki musisz spełnić, aby uzyskać rentę z tytułu niezdolności do pracy

Jeśli stałeś się niezdolny do pracy po ukończeniu 30 lat, musisz spełniać dodatkowy warunek: Twój 5-letni staż (okres składkowy i nieskładkowy) musi przypadać w 10-leciu, które bezpośrednio poprzedza zgłoszenie wniosku o rentę lub powstanie niezdolności do pracy.

Od tej zasady jest jednak wyjątek. Jeśli nie spełniasz tego warunku, przyznamy Ci prawo do renty, o ile masz orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy i udowodnisz: jako kobieta co najmniej 25 lat okresów składkowych, a jako mężczyzna co najmniej 30 lat okresów składkowych.

Abyśmy mogli przyznać Ci rentę, Twoja niezdolność do pracy musiała powstać w okresie składkowym lub nieskładkowym przewidzianym w przepisach albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od zakończenia takiego okresu. Są to m.in. okresy ubezpieczenia, pobierania zasiłku macierzyńskiego, wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, zasiłku chorobowego czy opiekuńczego. Warunek ten nie dotyczy Cię jednak, jeśli masz orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy i udowodnisz staż (okres składkowy i nieskładkowy), który wynosi dla kobiety co najmniej 20 lat, a dla mężczyzny co najmniej 25 lat.

WAŻNE

Jeśli stałeś się niezdolny do pracy wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, możesz otrzymać rentę z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego (tzw. rentę wypadkową). Aby otrzymać to świadczenie, musisz mieć orzeczenie o niezdolności do pracy z powodu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej od lekarza orzecznika ZUS lub komisji lekarskiej ZUS (jeśli złożyłeś do niej sprzeciw na orzeczenie, które wydał Ci lekarz orzecznik ZUS, lub prezes ZUS zgłosił zarzut wadliwości orzeczenia lekarza orzecznika).

To, czy otrzymasz tzw. rentę wypadkową, nie zależy od:

- daty, kiedy powstała niezdolność do pracy z powodu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej;
- okresu, przez który podlegasz ubezpieczeniu wypadkowemu.

1.7. Kiedy powstaje prawo do renty, a kiedy ustaje

Prawo do renty uzyskasz, gdy spełnisz wszystkie wymagane warunki – nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłosisz wniosek o to świadczenie.

Jeśli będziesz pobierać zasiłek chorobowy, wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy lub świadczenie rehabilitacyjne, prawo do renty uzyskasz dopiero, gdy przestaniesz pobierać dane świadczenie.

Twoje prawo do renty ustanie:

- gdy ustanie którykolwiek z warunków wymaganych, aby ją uzyskać, np. gdy ustąpi Twoja niezdolność do pracy;
- gdy upłynie okres, na jaki ją przyznaliśmy;
- z dniem, od którego przyznamy Ci (z urzędu lub na wniosek) emeryturę z FUS;
- w dniu Twojej śmierci.

Prawo do renty, które ustało z powodu ustąpienia niezdolności do pracy, przywrócimy wyłącznie wtedy, gdy ponownie staniesz się niezdolny do pracy w ciągu 18 miesięcy od ustania prawa do renty.

Jeżeli masz prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, a ustalimy Ci prawo do emerytury z FUS, to prawo do renty ustanie w związku z przyznaniem emerytury. W takiej sytuacji nie możemy przywrócić prawa do renty.

1.8. Od czego zależy wysokość Twojej renty

Wysokość Twojej renty z tytułu niezdolności do pracy zależy od:

- stażu (udowodnionych okresów składkowych i nieskładkowych);
- wysokości zarobków, które wskażesz do obliczenia podstawy wymiaru renty;
- kwoty bazowej obowiązującej w dniu uzyskania prawa do renty;
- stopnia orzeczonej niezdolności do pracy.

Jeżeli nie możemy ustalić podstawy wymiaru renty (czyli przeciętnej podstawy wymiaru składek), przyznamy rentę z tytułu niezdolności do pracy w wysokości najniższego świadczenia.

Aktualną wysokość najniższej renty z tytułu niezdolności do pracy możesz sprawdzić na stronie www.zus.pl w zakładce [Baza wiedzy] > [Składki, wskaźniki, odsetki] > [Wskaźniki].

1.9. Kiedy zawiesimy albo zmniejszymy Twoją rentę

Zawiesimy Twoje prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy albo zmniejszymy wysokość Twojego świadczenia, jeśli osiągasz dodatkowy przychód z działalności, od której składki na ubezpieczenia społeczne są obowiązkowe. Chodzi m.in. o przychody:

- ze stosunku pracy,
- z umowy zlecenia, umowy o świadczenie usług albo współpracy przy wykonywaniu tych umów,
- z umowy o dzieło zawartej z własnym pracodawcą albo z innym podmiotem, ale wykonywanej na rzecz własnego pracodawcy,
- z działalności pozarolniczej lub współpracy przy jej wykonywaniu,
- z tytułu służby,
- z zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego i wyrównawczego, ze świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, dodatku wyrównawczego, a także wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy.

Jeśli prowadzisz działalność pozarolniczą, za Twój przychód przyjmujemy podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne.

Na zawieszenie prawa do renty albo zmniejszenie jej wysokości nie wpływa przychód osiągnięty przez Ciebie z umowy, która nie jest objęta obowiązkiem ubezpieczeń społecznych (np. z umowy o dzieło, która nie dotyczy pracy na rzecz Twojego pracodawcy i która nie została zawarta z Twoim pracodawcą).

Na zawieszenie prawa do renty albo jej zmniejszenie wpływają również przychody z działalności, którą wykonujesz za granicą.

Musisz zawiadomić nas, gdy podejmiesz jakąkolwiek działalność objętą obowiązkiem ubezpieczeń społecznych. Musisz nas także poinformować o wysokości przychodu, który osiągasz z tytułu tej działalności.

Jeżeli Twój przychód:

- nie przekroczy 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy – rentę wypłacamy Ci w pełnej wysokości;
- przekroczy 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, ale nie przekroczy 130% tego wynagrodzenia – odpowiednio zmniejszamy Twoją rentę;
- przekroczy 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia – zawieszamy wypłatę Twojej renty.

WAŻNE

Wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłasza raz na kwartał prezes Głównego Urzędu Statystycznego. Dane te znajdziesz na stronie internetowej GUS www.stat.gov.pl.

Limity zarobkowe, których przekroczenie powoduje zawieszenie albo zmniejszenie renty, znajdziesz na stronie www.zus.pl w zakładce [Baza wiedzy] > [Składki, wskaźniki, odsetki] > [Wskaźniki].

1.10. Co musisz zrobić, aby uzyskać rentę

Aby otrzymać rentę, musisz złożyć wniosek. Zachęcamy, abyś skorzystał z formularza ERN – znajdziesz go w każdej naszej placówce i na stronie www.zus.pl w zakładce [Wzory formularzy] > [Emerytury, renty]. Wniosek może złożyć za Ciebie Twój pełnomocnik lub osoba, którą upoważnisz.

Wniosek możesz:

- zgłosić w naszej placówce, która jest właściwa ze względu na Twoje miejsce zamieszkania; możesz tam złożyć wniosek na piśmie lub podyktować go do protokołu, który spisze nasz pracownik; możesz także złożyć wniosek w innej naszej placówce – przekaże go ona do tej właściwej;
- wysłać pocztą albo kurierem lub złożyć za pośrednictwem płatnika składek (np. pracodawcy) albo w polskim urzędzie konsularnym;
- złożyć elektronicznie przez Platformę Usług Elektronicznych ZUS (PUE ZUS na www.zus.pl); aby to zrobić, musisz mieć profil zaufany, kwalifikowany podpis elektroniczny lub podpis osobisty (e-dowód).

WAŻNE

Profil zaufany jest bezpłatny. Aby go uzyskać, złóż wniosek o profil na stronie internetowej www.pz.gov.pl. Następnie potwierdź swoją tożsamość w naszej placówce, w urzędzie miasta lub gminy albo za pośrednictwem bankowości elektronicznej.

Kwalifikowany podpis elektroniczny wydają centra certyfikacji. Jest to usługa płatna. Jej koszt zależy m.in. od okresu ważności, na jaki zostaje wydany certyfikat.

Podpis osobisty (e-dowód) możesz uzyskać bezpłatnie przy składaniu wniosku o nowy dowód osobisty.

Do wniosku o przyznanie renty dołącz:

- zaświadczenie o stanie zdrowia (formularz OL-9), które wypełnił lekarz prowadzący Twoje leczenie;
- dokumentację medyczną z przebiegu leczenia, którą już masz;

- wywiad zawodowy (formularz OL-10), który wypełnił Twój płatnik składek (np. pracodawca), jeżeli jesteś zatrudniony;
- informację o okresach składkowych i nieskładkowych (druk ERP-6) albo formularz unijny E 207 PL – jeśli masz ubezpieczenie zarówno w Polsce, jak i w innych państwach członkowskich UE lub EFTA;
- dokumenty, które potwierdzą okresy składkowe i nieskładkowe (np. świadectwa pracy, legitymacje ubezpieczeniowe);
- zaświadczenie pracodawcy o zatrudnieniu i wynagrodzeniu (pracodawca może skorzystać z wzoru zaświadczenia ERP-7), legitymację ubezpieczeniową zawierającą odpowiednie wpisy lub inny dokument, na podstawie którego możemy ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia;
- kartę wypadku w drodze do pracy lub z pracy, jeśli zgłaszasz wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy.

Jeśli występujesz o rentę z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego, do wniosku dołącz również:

- kartę wypadku lub przygotowany przez pracodawcę protokół ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy,
- decyzję o stwierdzeniu choroby zawodowej wydaną przez państwowego inspektora sanitarnego.

Wniosek o rentę możesz wycofać do dnia, w którym uprawomocni się decyzja w sprawie renty – czyli w ciągu miesiąca od doręczenia decyzji. Nie musisz tego uzasadniać. Twoja prośba o wycofanie wniosku będzie skuteczna tylko wówczas, gdy:

- złożysz ją w naszej dowolnej placówce,
- prześlesz ją do nas pocztą,
- podyktujesz ją do protokołu spisanego przez naszego pracownika.

Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy przyznajemy w formie decyzji tego naszego oddziału, który jest właściwy ze względu na Twoje miejsce zamieszkania. Decyzję w sprawie renty wydamy w ciągu 30 dni od daty wyjaśnienia ostatniej okoliczności, która jest niezbędna do wydania decyzji.

Od naszej decyzji przysługuje Ci odwołanie. Odwołanie wnosisz do sądu okręgowego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych – właściwego ze względu na Twoje miejsce zamieszkania. Składasz je za naszym pośrednictwem w ciągu miesiąca od dnia doręczenia decyzji. Po tym terminie decyzja stanie się prawomocna i nie będziesz mógł jej zaskarżyć do sądu.

Odwołanie możesz złożyć na piśmie lub zgłosić ustnie do protokołu w naszej placówce. Możesz także wystąpić je pocztą. Za złożenie odwołania i postępowanie przed sądem nic nie zapłacisz.

1.11. Jak wypłacamy rentę

Rentę z tytułu niezdolności do pracy wypłacamy za poszczególne miesiące kalendarzowe w dniu, który podaliśmy w decyzji jako termin płatności świadczenia.

Rentę możemy przekazywać Ci pocztą albo na Twój rachunek w banku lub w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej. Jeśli chcesz otrzymywać świadczenie na konto, zgłoś taki wniosek.

Jeśli mieszkasz za granicą, możemy wypłacać Twoją rentę na Twój polski rachunek bankowy albo do rąk wskazanej przez Ciebie osoby, która mieszka w Polsce.

1.12. O czym musisz powiadomić ZUS, jeśli pobierasz rentę

Jeśli pobierasz rentę z tytułu niezdolności do pracy, musisz powiadomić ten nasz oddział, który wypłaca Ci świadczenie, m.in. o tym, że:

- podjąłeś pracę zarobkową, która podlega obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, i osiągasz przychód, który powoduje zmniejszenie albo zawieszenie renty;

WAŻNE

Niezależnie od tego obowiązku musisz dostarczyć nam do końca lutego zaświadczenie albo oświadczenie o wysokości przychodu za ubiegły rok, w rozbiciu miesięcznym. Jest ono niezbędne do rozliczenia Twojego świadczenia. Na podstawie tego zaświadczenia albo oświadczenia sprawdzamy, jakie rozliczenie jest dla Ciebie korzystniejsze – roczne czy miesięczne. Więcej o tym obowiązku przeczytasz na stronie www.zus.pl w zakładce [Świadczenia] > [Renty].

- zgłosiłeś wniosek o emeryturę lub rentę do innego organu rentowego (np. Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego [KRUS] albo Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji);
- zmieniłeś miejsce zamieszkania;
- zmienił się Twój numer rachunku w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej;
- przebywałeś w zakładzie opiekuńczo-leczniczym lub w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym dłużej niż 2 tygodnie w miesiącu – jeśli do renty przysługuje Ci dodatek pielęgnacyjny.

2. Renta socjalna

2.1. Kiedy możesz otrzymać rentę socjalną

Rentę socjalną możesz otrzymać, gdy spełniasz oba poniższe warunki:

- jesteś pełnoletni,

WAŻNE

Jesteś pełnoletni, jeśli ukończyłeś 18 lat. Uznamy Cię za osobę pełnoletnią także wtedy, gdy jesteś kobietą, nie osiągnęłaś jeszcze 18 roku życia, ale wyszłaś za mąż po ukończeniu 16 lat.

- jesteś całkowicie niezdolny do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:
  - zanim skończyłeś 18 lat,
  - gdy uczyłeś się w szkole lub w szkole wyższej – zanim skończyłeś 25 lat,
  - w trakcie kształcenia w szkole doktorskiej, studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Całkowitą niezdolność do pracy i przewidywany okres jej trwania ustalają lekarz orzecznik ZUS lub komisja lekarska ZUS. Całkowita niezdolność do pracy oznacza, że utraciłeś zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy. Przy ocenie prawa do renty socjalnej bierzemy pod uwagę, czy całkowita niezdolność do pracy jest skutkiem naruszenia sprawności organizmu, które powstało, zanim osiągnąłeś pełnoletność lub w trakcie nauki (w wymienionych wyżej okresach).

WAŻNE

Rentę socjalną możemy przyznać:

- na stałe – jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest trwała;
- na wskazany okres – jeśli całkowita niezdolność do pracy jest okresowa.

Zwykle lekarz orzecznik ZUS lub komisja lekarska ZUS orzekają niezdolność do pracy na maksymalnie 5 lat. Jeżeli jednak według wiedzy medycznej nie ma rokowań, że odzyskasz zdolność do pracy przed upływem tego okresu, lekarz albo komisja może orzec niezdolność do pracy na dłuższy czas.

Możesz uzyskać prawo do renty socjalnej i pobierać ją także wtedy, gdy masz polskie obywatelstwo i czasowo przebywasz za granicą (np. uczysz się tam albo odwiedzasz rodzinę).

Rentę socjalną przyznaje i wypłaca ta nasza placówka, która jest właściwa ze względu na Twoje miejsce zamieszkania lub pobytu. Taką rentę mogą także wypłacać inne organy emerytalno-rentowe, np. Kasa Rolniczego

Ubezpieczenia Społecznego. Podstawą prawną do przyznania i wypłaty tego świadczenia jest ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1455, z późn. zm.).

2.2. Kiedy nie przysługuje Ci renta socjalna

Renta socjalna nie przysługuje Ci, jeśli:

- masz ustalone prawo do emerytury, uposażenia w stanie spoczynku, renty z tytułu niezdolności do pracy, renty inwalidzkiej, renty strukturalnej, świadczenia przedemerytalnego, zasiłku przedemerytalnego albo nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego;
- pobierasz świadczenia o charakterze rentowym z instytucji zagranicznej;
- jesteś tymczasowo aresztowany albo odbywasz karę pozbawienia wolności (chyba że będziesz odbywać karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego);
- masz ustalone prawo do polskiej renty rodzinnej (lub części tej renty) w wysokości przekraczającej 200% najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy (aktualną kwotę możesz sprawdzić na stronie www.zus.pl w zakładce [Baza wiedzy] > [Składki, wskaźniki, odsetki] > [Wskaźniki]);
- jesteś właścicielem lub posiadaczem (samoistnym albo zależnym) nieruchomości rolnej, w rozumieniu Kodeksu cywilnego, o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 5 ha przeliczeniowych lub jako współwłaściciel masz udział w takiej nieruchomości.

Możemy wypłacać Ci 50% renty socjalnej, jeśli jesteś tymczasowo aresztowany albo odbywasz karę pozbawienia wolności, a oprócz tego jesteś osobą samotnie gospodarującą i nie masz innego przychodu ani prawa do renty rodzinnej, a także jesteś w jednej z następujących sytuacji:

- jesteś właścicielem lokalu mieszkalnego (domu jednorodzinnego),
- masz spółdzielcze prawo do lokalu,
- jesteś najemcą lokalu mieszkalnego, który wchodzi w skład mieszkaniowego zasobu gminy lub innych jednostek samorządu terytorialnego albo stanowi własność Skarbu Państwa lub państwowych osób prawnych.

W takiej sytuacji musisz jednak zobowiązać się na piśmie, że z 50% renty socjalnej będziesz opłacać czynsz lub inne należności za lokal mieszkalny (dom jednorodzinny), a także potwierdzić, że w lokalu (domu jednorodzinny) nie przebywają inne osoby.

2.3. Od czego zależy wysokość renty socjalnej

Renta socjalna wynosi 100% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Aktualną kwotę znajdziesz na www.zus.pl w zakładce [Baza wiedzy] > [Składki, wskaźniki, odsetki] > [Wskaźniki].

Jeśli ubiegasz się o rentę socjalną, a jesteś już uprawniony do renty rodzinnej, której wysokość nie przekracza 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, masz prawo do obydwu tych świadczeń.

Łączna wysokość renty rodzinnej i renty socjalnej nie może przekraczać 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy (aktualną kwotę znajdziesz na stronie www.zus.pl).

Gdy łączna wysokość tych świadczeń przekracza 200% najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, obniżamy rentę socjalną. Obniżona renta socjalna nie może być jednak niższa niż 10% najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

2.4. Kiedy zawiesimy prawo do renty socjalnej

Prawo do renty socjalnej zawiesimy, gdy osiągniesz przychód przekraczający 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy. Aktualny limit zarobkowy znajdziesz na www.zus.pl w zakładce [Baza wiedzy] > [Składki, wskaźniki, odsetki] > [Wskaźniki] > [Renta socjalna].

Prawo do renty socjalnej zawieszamy za miesiąc, w którym uzyskasz przychód przekraczający ten limit. Chodzi o przychód:

- z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, np. z pracy wykonywanej na podstawie stosunku pracy, prowadzenia pozarolniczej działalności;
- zaliczony do źródeł przychodów podlegających opodatkowaniu na zasadach określonych w art. 27 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1387, z późn. zm.), np. z tytułu wykonywania umowy zlecenia przez uczniów szkół ponadpodstawowych i studentów, którzy nie ukończyli 26 lat, honoraria z tytułu działalności artystycznej lub twórczej (od tych przychodów nie

- są odprowadzane składki na ubezpieczenia społeczne, jednak podlegają one opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych);
- z tytułu umowy najmu, podnajmu, dzierżawy, poddzierżawy lub innych umów o podobnym charakterze, opodatkowanych na podstawie przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne;
  - z tytułu pobranych zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego i opiekuńczego oraz wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, a także świadczeń rehabilitacyjnego i wyrównawczego, zasiłku wyrównawczego oraz dodatku wyrównawczego.

Prawo do renty socjalnej zawieszamy również wtedy, gdy osiągasz taki przychód za granicą.

WAŻNE

O tym, że osiągasz przychód w kwocie, która powoduje zawieszenie prawa do świadczenia, musisz nas powiadomić jak najszybciej (może to zrobić również Twój przedstawiciel ustawowy). Przedstaw nam pisemne zaświadczenie o kwocie przychodu albo oświadczenie, w którym określisz kwotę przychodu. Oświadczenie musi zawierać klauzulę: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia”.

2.5. Co musisz zrobić, aby uzyskać rentę socjalną

Rentę socjalną przyznajemy na Twój wniosek. Wniosek może złożyć w Twoim imieniu przedstawiciel ustawowy. Wniosek może też złożyć inna osoba, np. kierownik ośrodka pomocy społecznej, jeśli się na to zgodzisz (albo zgodzi się Twój przedstawiciel ustawowy). Zgoda musi mieć formę pisemną lub można podyktować ją do protokołu spisanego przez pracownika ZUS. Wniosek o rentę może zgłosić także opiekun faktyczny, np. pełnoletnie rodzeństwo, gdy złoży oświadczenie o sprawowaniu faktycznej opieki nad Tobą i potwierdzi je wójt, burmistrz lub prezydent miasta albo osoba przez nich upoważniona. Więcej informacji na ten temat znajdziesz na www.zus.pl w zakładce [Świadczenia] > [Renty] > [Renta socjalna].

Wniosek możesz zgłosić bezpośrednio w tej naszej placówce, która jest właściwa ze względu na Twoje miejsce zamieszkania. Możesz go złożyć na piśmie lub podyktować do protokołu. Możesz także złożyć wniosek

w innej naszej placówce – przekaże go ona do tej właściwej. Wniosek możesz też wysłać pocztą lub kurierem albo złożyć w polskim urzędzie konsularnym.

Wniosek możesz też przesać elektronicznie przez Platformę Usług Elektronicznych ZUS (PUE ZUS) **na www.zus.pl**. Aby to zrobić, musisz mieć profil zaufany, kwalifikowany podpis elektroniczny lub podpis osobisty (e-dowód) – patrz Ważne, s. 13.

Gdy złożysz wniosek, skierujemy sprawę do lekarza orzecznika ZUS, aby wydał orzeczenie.

Od orzeczenia lekarza orzecznika ZUS przysługuje sprzeciw do komisji lekarskiej ZUS. Możesz go złożyć, jeśli nie zgadzasz się z orzeczeniem lekarza. Masz na to 14 dni od daty doręczenia orzeczenia.

Ponadto prezes ZUS może w ciągu 14 dni od daty wydania orzeczenia przez lekarza orzecznika zgłosić zarzut wadliwości orzeczenia i przekazać sprawę do rozpatrzenia przez komisję lekarską.

Na podstawie orzeczenia lekarza orzecznika ZUS (od którego nie wniesiesz sprzeciwu lub co do którego prezes ZUS nie wniesie zarzutu wadliwości) albo orzeczenia komisji lekarskiej wydajemy decyzję w sprawie renty socjalnej.

WAŻNE

Decyzję w sprawie renty socjalnej wydamy w ciągu 30 dni od daty wyjaśnienia ostatniej okoliczności, która jest niezbędna do wydania decyzji.

2.6. W jaki sposób wypłacimy Ci rentę socjalną

Rentę socjalną wypłacamy za miesiące kalendarzowe w dniu, który ustaliliśmy w decyzji jako termin płatności.

Rentę otrzymasz za pośrednictwem poczty albo na swój rachunek w banku lub w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej (SKOK), jeśli złożysz wniosek o wypłatę na konto.

Jeśli rentę będzie dostawać Twój opiekun prawny lub faktyczny, rentę otrzyma za pośrednictwem poczty. Opiekun prawny może złożyć wniosek, abyśmy przekazywali rentę na jego rachunek w banku lub w SKOK.

2.7. O czym musisz powiadomić ZUS, gdy pobierasz rentę socjalną

Gdy pobierasz rentę socjalną (lub jesteś przedstawicielem ustawowym osoby, która ma do niej prawo, sprawujesz nad tą osobą opiekę prawną albo faktyczną), musisz powiadomić naszą placówkę, która wypłaca rentę, o wszystkich okolicznościach, które mają wpływ na prawo do tej renty i na jej wysokość. Do takich okoliczności należą m.in. następujące sytuacje:

- osiągasz dodatkowy przychód w wysokości, która powoduje zawieszenie prawa do renty socjalnej;
- przebywasz w areszcie tymczasowym lub odbywasz karę pozbawienia wolności;
- nabyłeś albo objąłeś w posiadanie samoistne lub zależne nieruchomości rolną;
- uzyskałeś prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty rodzinnej (także wypłacanej przez KRUS lub inny organ rentowy), uposażenia w stanie spoczynku, świadczenia przedemerytalnego, zasiłku przedemerytalnego, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego;
- pobierasz świadczenie rentowe z instytucji zagranicznej;
- wyjechałeś za granicę (renta socjalna nie przysługuje Ci, jeśli mieszkasz i przebywasz poza Polską, chyba że Twój pobyt za granicą jest czasowy);
- zmienił się Twój adres zamieszkania albo numer Twojego rachunku w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej.

3. Świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (tzw. 500+)

3.1. Jakie warunki musisz spełnić, aby otrzymać świadczenie

Świadczenie uzupełniające otrzymasz, jeśli:

- ukończyłeś 18 lat;
- jesteś niezdolny do samodzielnej egzystencji (Twoja niezdolność do samodzielnej egzystencji jest potwierdzona orzeczeniem o niezdolności do samodzielnej egzystencji lub całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji);
- nie masz prawa do emerytury ani renty, nie masz prawa do innego świadczenia pieniężnego finansowanego ze środków publicznych, np. zasiłku stałego albo zasiłku okresowego (warunek nie dotyczy jednorazowych świadczeń) ani nie masz prawa do świadczenia z zagranicznej instytucji właściwej do spraw emerytalno-rentowych, albo masz prawo do tych świadczeń, ale ich łączna wysokość brutto nie przekracza 1700 zł.

Katalog świadczeń finansowanych ze środków publicznych znajdziesz na naszej stronie www.zus.pl.

WAŻNE

Przy ustalaniu kwoty 1700 zł nie bierzemy pod uwagę kwoty renty rodzinnej przyznanej dziecku, które stało się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy przed ukończeniem 16 roku życia albo w czasie nauki w szkole przed ukończeniem 25 roku życia.

Aby otrzymać świadczenie, musisz ponadto mieszkać w Polsce i spełnić jeden z poniższych warunków:

- mieć polskie obywatelstwo,
- mieć prawo pobytu lub prawo stałego pobytu w Polsce, jeśli jesteś obywatelem jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej albo Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej,
- mieć zalegalizowany pobyt w Polsce, jeśli jesteś obywatelem państwa spoza UE albo EFTA.

WAŻNE

Świadczenie uzupełniające nie przysługuje osobie, która jest tymczasowo aresztowana lub odbywa karę pozbawienia wolności.

Wyjątkiem jest sytuacja, gdy taka osoba odbywa karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego – wtedy świadczenie może jej przysługiwać.

3.2. Co musisz zrobić, aby uzyskać świadczenie

Aby otrzymać świadczenie uzupełniające, musisz złożyć wniosek. Możesz go złożyć w każdej naszej placówce lub przesłać pocztą albo kurierem. Wniosek możesz też przesłać elektronicznie przez Platformę Usług Elektronicznych ZUS na www.zus.pl. Aby to zrobić, musisz mieć profil zaufany, kwalifikowany podpis elektroniczny lub podpis osobisty (e-dowód) – patrz Ważne, s. 13. Druk wniosku ESUN znajdziesz w naszych placówkach oraz na www.zus.pl w zakładce [Wzory formularzy].

Do wniosku dołącz przynajmniej jedno z poniższych orzeczeń:

- orzeczenie o niezdolności do samodzielnej egzystencji,
- orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji,
- orzeczenie o zaliczeniu do I grupy inwalidów wydane (przed 1 września 1997 r.) przez komisję lekarską do spraw inwalidztwa i zatrudnienia – jeśli nie upłynął okres, na jaki orzeczono inwalidztwo.

WAŻNE

Jeśli mamy już takie orzeczenie, które otrzymałeś, gdy starałeś się o inne świadczenie, nie musisz go dołączać ponownie.

Dokumentem, który potwierdza niezdolność do samodzielnej egzystencji i na podstawie którego możemy ustalić prawo do świadczenia uzupełniającego, jest również:

- orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym i niezdolności do samodzielnej egzystencji,
- orzeczenie o całkowitej niezdolności do służby i niezdolności do samodzielnej egzystencji.

Do wniosku dołącz także:

- dokument, który potwierdza prawo do świadczeń i ich wysokość, wystawiony przez zagraniczną instytucję właściwą do spraw emerytalno-rentowych – jeśli masz prawo do emerytury lub renty

zagranicznej albo innego świadczenia zagranicznego o podobnym charakterze;

- oświadczenie, że masz prawo albo nie masz prawa do świadczeń finansowanych ze środków publicznych – jeśli masz prawo do świadczenia, wskaż jego miesięczną wysokość i organ, który je wypłaca;
- orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności – jeśli je masz.

WAŻNE

Jeśli nie masz orzeczenia potwierdzającego niezdolność do samodzielnej egzystencji albo upłynął okres, na który zostało wydane, do wniosku dołącz:

- zaświadczenie o stanie zdrowia (druk OL-9) wystawione przez lekarza (nie wcześniej niż miesiąc przed złożeniem wniosku);
- dokumentację medyczną i inne Twoje dokumenty, które już masz i które mają znaczenie przy orzekaniu o niezdolności do samodzielnej egzystencji, np. kartę badania profilaktycznego, dokumentację rehabilitacji leczniczej.

3.3. Kiedy dostaniesz decyzję

Decyzję wydamy w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do jej wydania. Okolicznością taką może być wydanie orzeczenia w sprawie niezdolności do samodzielnej egzystencji – przez lekarza orzecznika (jeśli nie wniesiesz od tego orzeczenia sprzeciwu lub prezes ZUS nie zgłosi co do niego zarzutu wadliwości) albo przez komisję lekarską.

3.4. Jaka jest wysokość świadczenia uzupełniającego

Świadczenie uzupełniające przysługuje Ci w wysokości 500 zł, jeśli:

- nie masz prawa do emerytury ani renty i nie masz prawa do innego świadczenia pieniężnego finansowanego ze środków publicznych;
- masz prawo do wymienionych świadczeń, ale ich łączna kwota brutto nie przekracza 1200 zł.

Jeśli pobierasz emeryturę, rentę lub inne świadczenie finansowane ze środków publicznych i łączna kwota brutto tych świadczeń wynosi więcej niż 1200 zł, a nie przekracza 1700 zł, wysokość świadczenia uzupełniającego będzie niższa niż 500 zł. Będzie to różnica między kwotą 1700 zł a łączną kwotą przysługujących Ci świadczeń.

3.5. O czym musisz powiadomić ZUS, jeśli pobierasz świadczenie uzupełniające

Musisz powiadomić nas o wszelkich zmianach, które mają wpływ na prawo do świadczenia uzupełniającego lub na jego wysokość. W szczególności musisz powiadomić nas, gdy:

- uzyskasz prawo do świadczenia pieniężnego finansowanego ze środków publicznych, w tym także do świadczenia o charakterze emerytalno-rentowym, które przyzna KRUS lub inny organ emerytalny, oraz będziesz pobierać takie świadczenie;
- zwiększy się kwota świadczenia finansowanego ze środków publicznych, które wypłaca podmiot inny niż ZUS (np. KRUS czy ośrodek pomocy społecznej);
- zostaniesz tymczasowo aresztowany albo będziesz odbywać karę pozbawienia wolności (nie dotyczy to sytuacji, gdy odbywasz karę w systemie dozoru elektronicznego).

Jeśli nie powiadomisz nas o tych okolicznościach i wypłacimy Ci świadczenie, do którego utraciłeś prawo, będziesz musiał je zwrócić. Jeśli wypłacimy Ci świadczenie w zawyżonej kwocie, będziesz musiał zwrócić jego zawyżoną część.

3.6. Co możesz zrobić, jeśli nie zgadzasz się z decyzją

Jeśli nie zgadzasz się z decyzją w sprawie świadczenia uzupełniającego, masz prawo odwołać się od tej decyzji.

Odwołanie wnosisz do sądu okręgowego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych – właściwego ze względu na Twoje miejsce zamieszkania.

Składasz je za naszym pośrednictwem w ciągu miesiąca od dnia doręczenia decyzji. Po tym terminie decyzja stanie się prawomocna i nie będziesz mógł jej zaskarżyć do sądu.

Odwołanie możesz złożyć na piśmie lub zgłosić ustnie do protokołu w naszej placówce. Możesz także wysłać je pocztą. Za złożenie odwołania i postępowanie przed sądem nic nie zapłacisz.

4. Orzecznictwo lekarskie w ZUS

4.1. Jakie zasady orzekania o niezdolności do pracy obowiązują w ZUS

Jednym z zadań Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jest orzekanie o niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji w celu ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i innych świadczeń, które wypłaca ZUS. Chodzi np. o rentę z tytułu niezdolności do pracy, rentę socjalną czy świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji.

Orzeczenia wydają:

- lekarz orzecznik ZUS – w I instancji,
- komisja lekarska ZUS – w II instancji.

Postępowanie orzecznicze rozpoczyna się, gdy zgłosisz wniosek o świadczenie, do którego masz prawo, jeśli masz orzeczoną niezdolność do pracy lub do samodzielnej egzystencji. Do wniosku o takie świadczenie dołącz:

- dokumenty uzasadniające prawo do świadczenia i niezbędne do ustalenia jego wysokości;
- zaświadczenie o stanie zdrowia (formularz OL-9) wydane przez Twojego lekarza, wystawione nie wcześniej niż miesiąc przed datą złożenia wniosku;
- wywiad zawodowy (formularz OL-10) dotyczący charakteru i rodzaju pracy;
- dokumentację medyczną oraz inne dokumenty, które już masz i które mają znaczenie dla wydania orzeczenia, np. kartę badania profilaktycznego, dokumentację rehabilitacji leczniczej lub zawodowej.

Lekarz orzecznik lub komisja lekarska orzekają o niezdolności do pracy, jej stopniu, a także ustalają:

- kiedy powstała niezdolność do pracy;
- czy niezdolność do pracy jest trwała albo przez jaki okres będzie się utrzymywać;
- związek przyczynowy niezdolności do pracy z określonymi okolicznościami (albo związek przyczynowy śmierci ubezpieczonego z określonymi okolicznościami – jeśli ubiegasz się o rentę rodzinną);
- czy niezdolność do samodzielnej egzystencji jest trwała albo przez jaki okres będzie się utrzymywać;
- czy celowe jest przekwalifikowanie zawodowe;
- czy musisz być skierowany na rehabilitację leczniczą w ramach prewencji rentowej ZUS.

Gdy lekarz orzecznik lub komisja lekarska oceniają stopień Twojej niezdolności do pracy, przewidywany okres jej trwania, a także rokowania, czy odzyskasz zdolność do pracy, uwzględniają:

- stopień naruszenia sprawności organizmu i możliwość przywrócenia niezbędnej sprawności poprzez leczenie i rehabilitację;
- to, czy możesz wykonywać dotychczasową pracę lub podjąć inną oraz czy jest celowe, abyś się przekwalifikował (biorąc przy tym pod uwagę charakter pracy, jaką wykonywałeś do tej pory, poziom Twojego wykształcenia, Twój wiek i Twoje predyspozycje psychofizyczne).

4.2. Jaką dokumentację medyczną musisz dostarczyć, aby otrzymać orzeczenie

Lekarz orzecznik lub komisja lekarska wydają orzeczenie na podstawie:

- dokumentacji dołączonej do Twojego wniosku,
- bezpośredniego badania Twojego stanu zdrowia.

Jeżeli dokumentacja dołączona do wniosku jest wystarczająca, lekarz lub komisja mogą wydać orzeczenie bez badania bezpośredniego.

Lekarz orzecznik lub komisja lekarska mogą poprosić o uzupełnienie dokumentacji dołączonej do wniosku. W szczególności mogą poprosić o dokumentację medyczną z przebiegu leczenia, o opinie lekarza konsultanta lub psychologa albo o wyniki badań dodatkowych lub obserwacji szpitalnej. Lekarz konsultant i psycholog wydają opinie na podstawie bezpośredniego badania Twojego stanu zdrowia oraz analizy Twojej dokumentacji medycznej i zawodowej.

Na badanie przeprowadzane przez lekarza orzecznika, komisję lekarską, lekarza konsultanta lub psychologa oraz na badania dodatkowe lub na obserwację szpitalną skieruje Cię oddział ZUS. Jeśli nie stawisz się na badanie lub obserwację bez uzasadnionej przyczyny, powiadomimy Cię o nowym terminie badania listownie za zwrotnym poświadczeniem odbioru. W liście znajdziesz także informację o tym, jakie będą skutki, jeśli ponownie nie przyjdiesz na badanie lub obserwację (odstąpimy wtedy od postępowania lub wstrzymamy wypłatę świadczenia).

WAŻNE

Jeżeli Twój stan zdrowia, potwierdzony w zaświadczeniu lekarskim, uniemożliwia Ci osobiste zgłoszenie się na badanie, za Twoją zgodą może się ono odbyć w miejscu, w którym przebywasz.

4.2.1. Ile wynosi zwrot kosztów dojazdu na badanie

Jeśli masz się stawić na badanie, przysługuje Ci zwrot kosztów przejazdu.

Zwracamy koszty przejazdu z Twojego miejsca zamieszkania do miejsca wskazanego w wezwaniu i z powrotem – w kwocie, która odpowiada cenie biletu najtańszego środka komunikacji publicznej.

4.2.2. Czy możesz odwołać się od orzeczenia

Orzeczenie lekarza orzecznika nie jest ostateczne. Możesz wnieść sprzeciw do komisji lekarskiej ZUS za pośrednictwem tej naszej jednostki, która jest właściwa ze względu na Twoje miejsce zamieszkania. Masz na to 14 dni od otrzymania orzeczenia. Komisja lekarska nie rozpatrzy sprzeciwu wniesionego po tym terminie. W uzasadnionych przypadkach możemy przywrócić termin na wniesienie sprzeciwu, jeśli złożysz taki wniosek.

Ponadto w ciągu 14 dni od daty wydania orzeczenia przez lekarza prezes ZUS może zgłosić zarzut wadliwości orzeczenia. Sprawę przekazujemy wtedy do rozpatrzenia przez komisję lekarską. Jeśli prezes ZUS zgłosi zarzut wadliwości orzeczenia, powiadomimy Cię o tym najszybciej, jak to możliwe.

Orzeczenie lekarza orzecznika, od którego nie wniesiesz sprzeciwu lub co do którego prezes ZUS nie zgłosi zarzutu wadliwości, albo orzeczenie komisji lekarskiej stanowi dla nas podstawę do wydania decyzji. Dotyczy to świadczeń, których przyznanie zależy od stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji.

Jeśli nie zgadzasz się z naszą decyzją, masz prawo odwołać się do sądu. Na przykład od decyzji w sprawie renty z tytułu niezdolności do pracy odwołanie wnosisz do sądu okręgowego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych – właściwego ze względu na Twoje miejsce zamieszkania. Składasz je za naszym pośrednictwem w ciągu miesiąca od dnia doręczenia decyzji. Po tym terminie decyzja stanie się prawomocna i nie będziesz mógł jej zaskarżyć do sądu.

Odwołanie możesz złożyć na piśmie lub zgłosić ustnie do protokołu w naszej placówce. Możesz także wysłać je pocztą. Za złożenie odwołania i postępowanie przed sądem nic nie zapłacisz.

5. Działania ZUS na rzecz osób z niepełnosprawnością

5.1. Co robimy dla osób z niepełnosprawnością

Z myślą o osobach z niepełnosprawnością:

- staramy się zapewnić najwyższą jakość obsługi, np. szkolimy pracowników z polskiego języka migowego (PJM);
- usuwamy bariery budowlane w naszych obiektach, np. instalujemy podjazdy, podnośniki i windy, wymieniamy drzwi na odpowiednio szerokie i otwierane automatycznie;
- upowszechniamy wiedzę dotyczącą praw osób z niepełnosprawnością, np. wydajemy poradniki i broszury we współpracy z PFRON i Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji;
- prowadzimy rehabilitację leczniczą w ramach prewencji rentowej;
- staramy się zwiększyć w ZUS zatrudnienie osób z niepełnosprawnością;
- zachęcamy osoby z niepełnosprawnością do staży zawodowych i praktyk studenckich w ZUS;
- dostosowujemy stanowiska pracy do potrzeb pracowników z niepełnosprawnością.

5.2. Na czym polega rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej ZUS

W ramach prewencji rentowej realizujemy program rehabilitacji leczniczej. Jej celem jest przywrócenie zdolności do pracy tym osobom, które w następstwie choroby, urazu lub wypadku są:

- zagrożone długotrwałą niezdolnością do pracy,
- niezdolne do pracy, ale jednocześnie ich stan zdrowia rokuje, że odzyskają zdolność do pracy po rehabilitacji.

Z rehabilitacji w ramach prewencji rentowej możesz skorzystać, jeśli:

- jesteś ubezpieczony w ZUS (pracujesz zawodowo) i grozi Ci całkowita lub częściowa niezdolność do pracy,
- pobierasz zasiłek chorobowy lub świadczenie rehabilitacyjne,
- pobierasz rentę okresową z tytułu niezdolności do pracy.

Możemy skierować Cię do ośrodka rehabilitacyjnego na podstawie orzeczenia o potrzebie rehabilitacji, które wyda dla Ciebie lekarz orzecznik ZUS lub – w określonych przypadkach – komisja lekarska ZUS.

Orzeczenie możesz otrzymać:

- na wniosek lekarza prowadzącego Twoje leczenie;
- gdy lekarz orzecznik ZUS kontroluje Twoje zwolnienie lekarskie;
- gdy lekarz orzecznik ZUS lub komisja lekarska ustalają, czy masz prawo do świadczenia rehabilitacyjnego;
- gdy lekarz orzecznik ZUS lub komisja lekarska ustalają, czy masz prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Rehabilitacja lecznicza w ramach prewencji rentowej odbywa się w systemie stacjonarnym (pobyt całodobowy w ośrodku rehabilitacyjnym) lub ambulatoryjnym (codziennie dojeżdżasz na rehabilitację w wyznaczonych godzinach).

Możesz otrzymać skierowanie na rehabilitację w systemie stacjonarnym w przypadku schorzeń:

- narządu ruchu,
- narządu ruchu po wypadku (wczesna rehabilitacja powypadkowa),
- układu krążenia,
- układu oddechowego,
- psychosomatycznych,
- onkologicznych – po leczeniu nowotworu gruczołu piersiowego,
- narządu głosu,
- ośrodkowego układu nerwowego – pilotażowy program rehabilitacji leczniczej od 1 lipca 2019 r. do 30 kwietnia 2021 r.

W systemie ambulatoryjnym kierujemy na rehabilitację schorzeń:

- narządu ruchu,
- układu krążenia, w tym monitorowaną telemedycznie.

Rehabilitacja lecznicza odbywa się na podstawie indywidualnie ustalonego programu, który musi uwzględniać Twoje schorzenie podstawowe oraz choroby współistniejące. Na działania rehabilitacyjne składają się:

- kinezyterapia, czyli ćwiczenia usprawniające oraz fizykoterapia, czyli zabiegi z zakresu ciepłolecznictwa, krioterapii, magnetoterapii, elektroterapii, leczenia ultradźwiękami, laseroterapii i różne formy masażu leczniczego;
- rehabilitacja psychologiczna, w tym m.in. psychoedukacja i treningi relaksacyjne;
- edukacja zdrowotna.

Rehabilitacja lecznicza w ośrodku rehabilitacyjnym trwa 24 dni.

W uzasadnionych przypadkach lekarz leczący w ośrodku może wystąpić z wnioskiem, aby skrócić lub wydłużyć ten okres.

WAŻNE

ZUS ponosi całkowity koszt rehabilitacji leczniczej. Dotyczy to także kosztów zakwaterowania i wyżywienia oraz przejazdu najtańszym środkiem komunikacji publicznej z miejsca zamieszkania do ośrodka rehabilitacyjnego i z powrotem.

5.3. Jakie ułatwienia wprowadziliśmy dla naszych klientów z niepełnosprawnością

Nasi pracownicy są przygotowani do obsługi klientów z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Jeśli masz niepełnosprawność słuchu, w każdej naszej placówce możesz skorzystać (po wcześniejszym zgłoszeniu nam takiej potrzeby):

- z usług tłumacza polskiego języka migowego (PJM),
- z systemu językowo-migowego (SJM),
- ze sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN).

W siedzibach naszych oddziałów możesz w dowolnym momencie skorzystać z wideotłumaczenia w PJM. Więcej informacji o tych usługach znajdziesz na stronie www.zus.pl (wystarczy, że klikniesz ikonę z uchem znajdującą się u góry strony).

Większość jednostek ZUS jest przystosowana do obsługi osób z niepełnosprawnością ruchu. Podczas modernizacji obiektów w miarę możliwości usuwamy bariery budowlane, takie jak schody, progi, wąskie przejścia, montujemy automatycznie otwierane drzwi oraz przystosowujemy toalety.

Informacje o tym, jakie są ułatwienia dla osób z niepełnosprawnością ruchu lub jakich utrudnień nie udało nam się jeszcze wyeliminować w naszych placówkach, są dostępne na stronie www.zus.pl, w zakładce [O ZUS] > [Kontakt] > [Ułatwienia dla osób z niepełnosprawnością ruchu w placówkach ZUS].

Bardzo przydatnym narzędziem w kontakcie z nami jest Platforma Usług Elektronicznych ZUS (PUE ZUS). Kiedy aktywujesz bezpłatne konto, będziesz mógł załatwić wiele spraw przez internet, bez konieczności wychodzenia z domu. Za pośrednictwem PUE możesz także umówić wizytę w ZUS na dogodną godzinę. Sprawdź, jakie możliwości daje PUE ZUS – konto możesz założyć na www.zus.pl.

Wiele spraw możesz także załatwić telefonicznie (nr tel.: 22 560 16 00) z pomocą konsultantów Centrum Obsługi Telefonicznej (COT) albo elektronicznie, jeśli wyślesz pytanie na adres: cot@zus.pl.

5.4. Jak wspieramy aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnością

Aby wspierać aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnością:

- uczestniczymy w targach i giełdach pracy dla osób z niepełnosprawnością, na których przedstawiamy nasze aktualne oferty pracy;
- w ogłoszeniach o naborze na wolne stanowiska pracy zachęcamy osoby z niepełnosprawnością do składania aplikacji, umożliwiamy osobom z niepełnosprawnością zdobywanie doświadczenia zawodowego dzięki odbywaniu u nas praktyk studenckich i staży zawodowych;
- stwarzamy pracownikom z niepełnosprawnością optymalne środowisko pracy, uwzględniające ich potrzeby.

5.5. Jak upowszechniamy wiedzę na temat niepełnosprawności i praw osób z niepełnosprawnością

Aby upowszechniać wiedzę na temat niepełnosprawności i praw osób z niepełnosprawnością, prowadzimy szkolenia dla pracodawców oraz pracowników, których tematem są:

- przyczyny i konsekwencje wypadków przy pracy i chorób zawodowych,
- ochrona prawna pracowników po wypadku przy pracy lub w przypadku choroby zawodowej i związane z tą ochroną obowiązki pracodawcy,
- możliwości i ograniczenia zawodowe osób z niepełnosprawnością,
- prawo dotyczące osób z niepełnosprawnością,
- organizacja stanowiska pracy dla pracownika z niepełnosprawnością.

Ponadto przygotowujemy, drukujemy i dystrybuujemy różnego rodzaju materiały, broszury i ulotki z informacjami o naszej bieżącej działalności na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Nasze placówki współpracują z lokalnymi organizacjami i instytucjami, które działają na rzecz osób z niepełnosprawnością. Bierzymy udział w imprezach okolicznościowych, dniach otwartych i spotkaniach tematycznych.

Uczestniczymy też w wielu przedsięwzięciach, które upowszechniają wiedzę o prawach i problemach osób z niepełnosprawnością.

Od 2007 r. we wszystkich naszych oddziałach organizujemy co roku dni otwarte przeznaczone dla naszych klientów z niepełnosprawnością. Współorganizatorem Dnia Osób z Niepełnosprawnością jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz inne organizacje i instytucje, które zajmują się sprawami osób z niepełnosprawnością. Chcemy w ten sposób umożliwić naszym klientom z niepełnosprawnością zdobycie kompleksowych i fachowych informacji, m.in. z zakresu ubezpieczeń społecznych, zatrudnienia i aktywizacji zawodowej, praw pracowniczych oraz rehabilitacji leczniczej, społecznej i zawodowej.

Podczas dni otwartych możesz dowiedzieć się więcej o świadczeniach z ubezpieczeń społecznych, orzecznictwie lekarskim, rehabilitacji leczniczej, nowych projektach oraz możliwości otrzymania dofinansowania z PFRON, a także zapoznać się z aktualnymi ofertami pracy w ZUS.

6. Uprawnienia pracownicze osób z niepełnosprawnością

6.1. Jakie dodatkowe uprawnienia pracownicze przysługują Ci jako osobie z niepełnosprawnością

Dodatkowe uprawnienia pracownicze osób z niepełnosprawnością wynikają z rozdziału 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1172, z późn. zm.), a także z rozporządzeń wykonawczych do tej ustawy.

Uprawnienia pracownicze, które omawiamy w tym rozdziale, przysługują Ci od dnia, od którego zostałeś wliczony do stanu zatrudnienia osób niepełnosprawnych u danego pracodawcy, czyli przedstawiłeś pracodawcy pierwsze orzeczenie potwierdzające niepełnosprawność.

Kiedy pracodawca otrzymuje od Ciebie kolejne orzeczenie potwierdzające niepełnosprawność, wlicza Cię do stanu zatrudnienia osób niepełnosprawnych od dnia złożenia wniosku o wydanie orzeczenia (jeśli z orzeczenia wynika, że w tym okresie byłeś niepełnosprawny, a wniosek złożyłeś najpóźniej dzień po tym, gdy upłynął termin ważności poprzedniego orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność).

Jeśli złożyłeś wniosek o wydanie kolejnego orzeczenia po upływie terminu ważności poprzedniego orzeczenia, pracodawca wlicza Cię do stanu zatrudnienia przez maksymalnie 3 miesiące poprzedzające dzień przedstawienia mu kolejnego orzeczenia, jeżeli z orzeczenia wynika, że w tym okresie byłeś niepełnosprawny.

6.2. Jakie normy czasu pracy Cię obowiązują

Jeśli masz orzeczenie o niepełnosprawności, Twój czas pracy nie może przekraczać 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo.

Jeśli jednak przedstawiś orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, możesz pracować maksymalnie 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo.

Krótszy wymiar czasu pracy w przypadku znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie powoduje obniżenia przysługującego Ci wynagrodzenia.

Jeśli otrzymywałeś wynagrodzenie w stałej miesięcznej stawce i przedstawiłeś pracodawcy orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, przysługuje Ci wynagrodzenie w dotychczasowej wysokości.

Jeśli wysokość Twojego wynagrodzenia była określona w stawce godzinowej (odpowiadającej osobistemu zaszeregowaniu lub zaszeregowaniu wykonywanej pracy), pracodawca musi odpowiednio podwyższyć stawkę Twojego wynagrodzenia zasadniczego (w stosunku, w jakim dotychczasowy wymiar Twojego czasu pracy pozostaje do czasu skróconego).

Nie możesz pracować w porze nocnej i w godzinach nadliczbowych.

WAŻNE

Ograniczenia w zakresie czasu pracy nie dotyczą Cię w następujących sytuacjach:

- jeśli jesteś zatrudniony przy pilnowaniu,
- gdy na Twój wniosek zgodę na to wyda lekarz przeprowadzający badania profilaktyczne pracowników lub (gdy nie ma takiego lekarza) lekarz, który sprawuje nad Tobą opiekę.

6.3. Jakie przerwy Ci przysługują

Na podstawie art. 134 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1040, z późn. zm.) wszystkim pracownikom, których dobowy wymiar czasu pracy wynosi co najmniej 6 godzin, przysługuje prawo do przerwy w pracy trwającej co najmniej 15 minut.

Jako osobie niepełnosprawnej przysługuje Ci ponadto prawo do dodatkowej 15-minutowej przerwy w pracy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek – bez względu na Twój dobowy wymiar czasu pracy.

Czas obu tych przerw wlicza się do Twojego czasu pracy.

6.4. Jaki dodatkowy urlop Ci przysługuje

Jeśli masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, przysługuje Ci dodatkowy urlop wypoczynkowy, który wynosi 10 dni roboczych w roku kalendarzowym. Prawo do

pierwszego dodatkowego urlopu uzyskasz, gdy przepracujesz 1 rok po zaliczeniu do jednego z tych stopni niepełnosprawności.

Urlop dodatkowy nie przysługuje Ci, jeśli masz prawo do urlopu wypoczynkowego przekraczającego 26 dni roboczych lub do 10-dniowego urlopu dodatkowego na podstawie odrębnych przepisów.

Jeżeli na podstawie odrębnych przepisów masz prawo do urlopu dodatkowego krótszego niż 10 dni roboczych, zamiast tego urlopu przysługuje Ci 10-dniowy urlop dodatkowy z tytułu niepełnosprawności.

WAŻNE

Łączny wymiar urlopu dodatkowego i zwolnienia od pracy m.in. w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym (opisujemy je w kolejnym rozdziale) nie może przekroczyć 21 dni roboczych w roku kalendarzowym.

6.5. Czy możesz skorzystać ze zwolnienia z pracy, aby uczestniczyć w turnusie rehabilitacyjnym

Jeśli masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, masz także prawo do zwolnienia od pracy, aby uczestniczyć w turnusie rehabilitacyjnym. Zwolnienie przysługuje Ci maksymalnie przez 21 dni i nie częściej niż raz w roku.

Gdy chcesz wziąć udział w turnusie rehabilitacyjnym, powinieneś uzyskać od swojego lekarza wniosek o skierowanie na taki turnus. W tym wniosku Twój lekarz określa rodzaj turnusu i czas jego trwania.

Skierowanie na turnus rehabilitacyjny powinieneś przedstawić swojemu pracodawcy w takim terminie, aby mógł zapewnić normalny tok pracy w zakładzie.

Podstawą do wypłaty wynagrodzenia za czas zwolnienia od pracy w związku z pobytem na turnusie rehabilitacyjnym jest dokument, który potwierdza uczestnictwo w turnusie, wystawiony przez jego organizatora (najczęściej jest to faktura). Musisz przedstawić ten dokument swojemu pracodawcy. Za czas takiego zwolnienia od pracy masz prawo do wynagrodzenia obliczonego tak jak ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy.

WAŻNE

Łączny wymiar urlopu dodatkowego i zwolnienia od pracy w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym nie może przekroczyć 21 dni roboczych w roku kalendarzowym.

6.6. Czy możesz skorzystać ze zwolnienia od pracy na badania

Jeśli masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a wymienionych niżej czynności nie możesz wykonać poza godzinami pracy, masz prawo skorzystać ze zwolnienia od pracy, aby:

- wykonać badania specjalistyczne,
- poddać się zabiegom leczniczym lub usprawniającym,
- uzyskać zaopatrzenie ortopedyczne lub je naprawić.

Za ten czas zwolnienia od pracy zachowujesz prawo do wynagrodzenia obliczonego tak jak ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy.

6.7. Na jakich zasadach pracodawca powinien wydzielić Ci stanowisko pracy lub je zorganizować

Jeśli w wyniku wypadku przy pracy lub choroby zawodowej utraciłeś zdolność do pracy na dotychczasowym stanowisku, Twój pracodawca musi wydzielić Ci inne odpowiednie stanowisko pracy z podstawowym zapleczem socjalnym lub je zorganizować. Ma obowiązek to zrobić w ciągu 3 miesięcy, od kiedy zgłosisz gotowość, aby przystąpić do pracy. Zgłoszenie gotowości przystąpienia do pracy powinieneś przekazać pracodawcy w ciągu miesiąca, od kiedy uzyskałeś orzeczenie o niepełnosprawności.

Jeśli wyłączną przyczyną wypadku przy pracy było naruszenie przez Ciebie przepisów z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy z Twojej winy lub w wyniku Twojej nietrzeźwości, pracodawca jest zwolniony z obowiązku wydzielenia lub zorganizowania dla Ciebie stanowiska pracy.

6.8. Czy możesz pracować na otwartym rynku pracy (u pracodawcy, który nie zapewnia warunków pracy chronionej)

Gdy masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, możesz zatrudnić się u pracodawcy, który nie zapewnia warunków pracy chronionej. Taki pracodawca musi przystosować stanowisko pracy do Twoich potrzeb albo zatrudnić Cię w formie telepracy.

Kontrolę tego, czy pracodawca przystosował stanowisko pracy do Twoich potrzeb, przeprowadza Państwowa Inspekcja Pracy.

6.9. Jakie usprawnienia musi zapewnić Ci pracodawca

Jeśli jesteś osobą z niepełnosprawnością, pracodawca musi zapewnić Ci niezbędne racjonalne usprawnienia, gdy:

- pozostajesz z nim w stosunku pracy,
- uczestniczysz w rekrutacji lub szkoleniu, stażu, przygotowaniu zawodowym albo praktykach zawodowych lub absolwenckich.

Niezbędne racjonalne usprawnienia polegają na tym, że pracodawca musi przeprowadzić zmiany konieczne w Twojej sytuacji lub dostosowania do Twoich szczególnych potrzeb, które mu zgłosisz i które wynikają z Twojej niepełnosprawności. Zmiany lub dostosowania nie mogą skutkować nałożeniem na pracodawcę nieproporcjonalnie wysokich obciążeń.

Obciążenia takie nie są traktowane jako nieproporcjonalne, jeżeli są w wystarczającym stopniu rekompensowane ze środków publicznych. Jeśli pracodawca nie wprowadzi niezbędnych racjonalnych usprawnień, narusza zasadę równego traktowania w zatrudnieniu (w rozumieniu art. 18^{3a} § 2-5 Kodeksu pracy).

7. Dane adresowe oddziałów ZUS

7.1. Nasza infolinia

Wszelkich informacji udzielają konsultanci Centrum Obsługi Telefonicznej ZUS (COT):

- tel.: 22 560 16 00 (koszt połączenia według Twojej umowy z operatorem telekomunikacyjnym)
- e-mail: cot@zus.pl

7.2. Nasze oddziały

Oddział ZUS w Białymstoku

ul. Młynowa 29
15-404 Białystok

Oddział ZUS w Bielsku-Białej

ul. Krasińskiego 34, 36
43-300 Bielsko-Biała
ul. Traugutta 2A
43-300 Bielsko-Biała

Oddział ZUS w Biłgoraju

ul. Kościuszki 103
23-400 Biłgoraj

Oddział ZUS w Bydgoszczy

ul. Świętej Trójcy 33
85-224 Bydgoszcz (adres do korespondencji)
ul. Konopnickiej 18A
85-124 Bydgoszcz

Oddział ZUS w Chorzowie

ul. Dąbrowskiego 45
41-500 Chorzów

Oddział ZUS w Chrzanowie

ul. Oświęcimska 14
32-500 Chrzanów

Oddział ZUS w Częstochowie

ul. Dąbrowskiego 43/45
42-218 Częstochowa

Oddział ZUS w Elblągu

ul. Teatralna 4
82-300 Elbląg

Oddział ZUS w Gdańsku

ul. Chmielna 27/33
80-748 Gdańsk

Oddział ZUS w Gorzowie Wielkopolskim

ul. Sikorskiego 42
66-400 Gorzów Wielkopolski

Oddział ZUS w Jaśle

ul. Rynek 18B
38-200 Jasto

Oddział ZUS w Kielcach

ul. Piotrkowska 27
25-510 Kielce
ul. Kolberga 2A
25-620 Kielce

Oddział ZUS w Koszalinie

ul. Fałata 30
75-434 Koszalin

Oddział ZUS w Krakowie

ul. Pędzichów 27
31-080 Kraków

Oddział ZUS w Legnicy

ul. Grabskiego 26
59-220 Legnica

Oddział ZUS w Lublinie

ul. Zana 36, 38C
20-601 Lublin

I Oddział ZUS w Łodzi

ul. Zamenhofa 2
90-431 Łódź

II Oddział ZUS w Łodzi

ul. Kilińskiego 7/11
98-220 Zduńska Wola

Oddział ZUS w Nowym Sączu

ul. Sienkiewicza 77

33-300 Nowy Sącz

Oddział ZUS w Olsztynie

pl. Konsulatu Polskiego 4

10-959 Olsztyn

Oddział ZUS w Opolu

ul. Wrocławska 24

45-701 Opole

Oddział ZUS w Ostrowie Wielkopolskim

ul. Wysocka 1B

63-400 Ostrów Wielkopolski

Oddział ZUS w Pile

ul. Drygasa 7

64-920 Piła

Oddział ZUS w Płocku

al. Jachowicza 1

09-402 Płock

I Oddział ZUS w Poznaniu

ul. Dąbrowskiego 12

60-908 Poznań

II Oddział ZUS w Poznaniu

ul. Starołęcka 31

61-361 Poznań

Oddział ZUS w Radomiu

ul. Czachowskiego 21A

26-600 Radom

Oddział ZUS w Rybniku

ul. Reymonta 2

44-200 Rybnik

Oddział ZUS w Rzeszowie

al. Piłsudskiego 12

35-075 Rzeszów

Oddział ZUS w Siedlcach

ul. Browarna 12

08-110 Siedlce

Oddział ZUS w Słupsku

pl. Zwycięstwa 8
76-200 Słupsk

Oddział ZUS w Sosnowcu

ul. Partyzantów 1
41-200 Sosnowiec

Oddział ZUS w Szczecinie

ul. Matejki 22
70-530 Szczecin (adres do korespondencji)
ul. Citroena 2
70-769 Szczecin

Oddział ZUS w Tarnowie

ul. Kościuszki 32
33-100 Tarnów

Oddział ZUS w Tomaszowie Mazowieckim

ul. Mościckiego 40/42
97-200 Tomaszów Mazowiecki

Oddział ZUS w Toruniu

ul. Mickiewicza 10/16
87-100 Toruń
ul. Mickiewicza 33/39
87-100 Toruń

Oddział ZUS w Wałbrzychu

ul. Kasztanowa 1
58-390 Wałbrzych

I Oddział ZUS w Warszawie

ul. Senatorska 6/8
00-917 Warszawa

II Oddział ZUS w Warszawie

ul. Podskarbińska 25
03-829 Warszawa

III Oddział ZUS w Warszawie

ul. Czerniakowska 16
00-701 Warszawa

Centrala ZUS w Warszawie

ul. Szamocka 3, 5
01-748 Warszawa

Oddział ZUS we Wrocławiu

ul. Pretficza 11

50-930 Wrocław

Oddział ZUS w Zabrze

ul. Szczęść Boże 18

41-800 Zabrze

Oddział ZUS w Zielonej Górze

ul. Kupiecka 65

65-429 Zielona Góra

8. Wsparcie osób z niepełnosprawnością ze środków PFRON

Skróty i terminy użyte w rozdziale 8

BON – Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych

JM – język migowy

MOPR – miejski ośrodek pomocy rodzinie

NGO – organizacje pozarządowe (z ang. *non-governmental organisations*)

ORW – ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy

OREW – ośrodek rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawczy

osoba z niepełnosprawnością – polskie przepisy posługują się pojęciem „osoby niepełnosprawnej” (czyli tej, która ma orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności); na prośbę środowiska osób z niepełnosprawnością używamy jednak sformułowania „osoba z niepełnosprawnością”

PCPR – powiatowe centrum pomocy rodzinie

przeciętne wynagrodzenie – przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w poprzednim kwartale, ogłoszone przez prezesa GUS w formie komunikatu w „Monitorze Polskim”; aktualną wysokość przeciętnego wynagrodzenia znajdziesz m.in. na stronie www.zus.pl, w zakładce [Baza wiedzy] > [Składki, wskaźniki, odsetki] > [Wskaźniki] > [Minimalne i przeciętne wynagrodzenie]

przeciętny miesięczny dochód – średni dochód w miesiącu podzielony przez liczbę osób żyjących z Tobą we wspólnym gospodarstwie domowym; obliczany za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku

PUP – powiatowy urząd pracy

SOW – System Obsługi Wsparcia, dostępny na stronie sow.pfron.org.pl. Ogólnopolski bezpłatny system informatyczny, za pomocą którego osoby z niepełnosprawnością i jednostki działające na ich rzecz mogą przez internet składać wnioski o wsparcie finansowane przez PFRON, a dystrybuowane przez jednostki samorządu terytorialnego. Na terenie całej Polski można wnioskować m.in. o dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych oraz zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych. Dzięki SOW można przez internet złożyć elektroniczny wniosek również w dzień wolny od pracy, 24 godziny na dobę, 365 dni w roku

SPdP – szkoła przysposabiająca do pracy

UE – Unia Europejska

WTZ – warsztaty terapii zajęciowej

ZAZ – zakład aktywności zawodowej

8.1. Jaką pomoc możesz uzyskać ze środków PFRON

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) finansuje działania służące aktywizacji zawodowej oraz integracji społecznej osób z niepełnosprawnością (rehabilitację zawodową i społeczną). Zobowiązuje go do tego ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1172, z późn. zm.).

Pomoc ze środków PFRON otrzymują:

- pracodawcy (w tym zakłady pracy chronionej i zakłady aktywności zawodowej),
- warsztaty terapii zajęciowej,
- organizacje pozarządowe,
- beneficjenci za pośrednictwem samorządów (wojewódzkich i powiatowych),
- instytucje,
- osoby z niepełnosprawnością.

W *Informatorze...* przedstawiamy przede wszystkim zakres wsparcia, które PFRON kieruje do indywidualnych osób z niepełnosprawnością oraz do pracodawców, którzy zatrudniają pracowników z niepełnosprawnością.

PFRON może przeznaczyć swoje środki jedynie na wsparcie osób z niepełnosprawnością i osób z ich bezpośredniego otoczenia.

Polskie przepisy definiują osoby niepełnosprawne jako osoby, które mają orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności. Na prośbę środowiska osób z niepełnosprawnością w *Informatorze...* zamiast terminu „osoba niepełnosprawna” używamy sformułowania „osoba z niepełnosprawnością”.

Orzeczenie o niepełnosprawności wydaje się dzieciom i młodzieży do 16 roku życia. Osoby, które mają więcej niż 16 lat, otrzymują orzeczenie o stopniu niepełnosprawności – znacznym, umiarkowanym lub lekkim – w zależności od tego, jakie są ich możliwości funkcjonalne. Orzeczenia o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności wydają obecnie:

- powiatowe albo miejskie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako I instancja,
- wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako II instancja.

Trwają międzyresortowe prace na rzecz stworzenia jednego, jednolitego systemu orzekania o niepełnosprawności oraz o niezdolności do pracy. Na razie systemy te są odrębne.

Orzeczenia o niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji wydawane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych traktowane są jak orzeczenia o stopniu niepełnosprawności według następującego klucza:

- orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji oraz orzeczenie o niezdolności do samodzielnej egzystencji są traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy jest traktowane na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- orzeczenie o częściowej niezdolności do pracy oraz o celowości przekwalifikowania jest traktowane na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

WAŻNE

Orzeczenia o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności nie zastępują orzeczenia o niezdolności do pracy ani niezdolności do samodzielnej egzystencji w postępowaniu rentowym. Rentę z tytułu niezdolności do pracy oraz rentę socjalną możesz uzyskać **wyłącznie na podstawie orzeczenia lekarza orzecznika ZUS albo komisji lekarskiej ZUS.**

Więcej informacji o wszystkich rodzajach pomocy, które opisaliśmy w tym rozdziale, znajdziesz na stronie www.pfron.org.pl i na stronie Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych www.niepelnosprawni.gov.pl w zakładce [Prawo].

8.2. Jakie zadania realizuje PFRON

8.2.1. Jak PFRON wspiera osoby z niepełnosprawnością w samodzielnym funkcjonowaniu (rehabilitacja społeczna)

8.2.1.1. Jaką pomoc możesz otrzymać jako osoba z niepełnosprawnością

- Dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych dla Ciebie i Twojego ewentualnego opiekuna (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.3.).

- Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.4.).
- Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.5.).
- Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.6.).
- Dofinansowanie w ramach programu „Aktywny samorząd”, m.in. wsparcie w zakupie lub utrzymaniu sprawności technicznej wózka o napędzie elektrycznym, w zakupie protez, pomoc w uzyskaniu wyższego wykształcenia, w dostosowaniu samochodu (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.7.).
- Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.8.).
- Dofinansowanie szkoleń tłumaczy języka migowego lub tłumaczy-przewodników (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.9.).

8.2.1.2. Jaką pomoc mogą uzyskać NGO i inne podmioty

- Dofinansowanie różnego typu projektów na rzecz osób z niepełnosprawnością i ich otoczenia – zlecenie zadań organizacjom pozarządowym i fundacjom w trybie art. 36 ustawy o rehabilitacji (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.10.).
- Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.11.).
- Refundacja kosztów wydawania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.14.).
- Finansowanie wkładów własnych NGO w projektach realizowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach programu „Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami” (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.15.).

8.2.1.3. Jaką pomoc mogą uzyskać powiaty, gminy, NGO

- Dofinansowanie w ramach „Programu wyrównywania różnic między regionami III”, który obejmuje m.in. likwidację barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy i tworzenie spółdzielni socjalnych osób prawnych (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.16.).

8.2.2. Jak PFRON wspiera zatrudnienie osób z niepełnosprawnością (rehabilitacja zawodowa)

8.2.2.1. Jaka pomoc możesz uzyskać jako osoba z niepełnosprawnością, która prowadzi działalność albo chce ją podjąć

- Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne, gdy prowadzisz działalność gospodarczą (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.17.).
- Dotacja na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.18.).
- Dofinansowanie oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie działalności gospodarczej albo prowadzenie własnego lub dzierżawionego gospodarstwa rolnego (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.19.).

8.2.2.2. Jaka pomoc może uzyskać Twój pracodawca

- Dofinansowanie Twojego wynagrodzenia – zarówno w ramach chronionego, jak i otwartego rynku pracy (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.20.).
- Zwrot kosztów przystosowania tworzonego lub istniejącego stanowiska pracy do Twoich potrzeb (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.21.).
- Zwrot kosztów wyposażenia Twojego stanowiska pracy (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.22.).
- Zwrot miesięcznych kosztów zatrudnienia pracownika, który będzie pomagać Ci w pracy, oraz szkolenia tego pracownika (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.23.).
- Wsparcie dla spółdzielni socjalnej, do której należysz (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.24.).
- Refundacja kosztów Twojego szkolenia (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.25.).
- Dodatkowa pomoc dla zakładu pracy chronionej, w którym jesteś zatrudniony – m.in. zwrot kosztów budowy lub przebudowy związanej z modernizacją obiektów i pomieszczeń zakładu, kosztów transportowych i administracyjnych (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.26.).

8.2.2.3. Jaką pomoc możesz uzyskać przed podjęciem zatrudnienia

---

- Finansowanie staży (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.28.).
- Dofinansowanie szkoleń (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.28.).

8.2.2.4. Jaką pomoc mogą otrzymać NGO i inne podmioty

- Zlecenie zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnością.
- Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.27.).

8.3. Jakie są zasady dofinansowania uczestnictwa osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych

---

8.3.1. Na czym polega pomoc

Turnus rehabilitacyjny jest zorganizowaną formą aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, dofinansowywaną przez PFRON. Jej celem jest ogólna poprawa Twojej sprawności psychofizycznej oraz rozwijanie Twoich umiejętności społecznych. Podczas turnusu możesz m.in. nawiązywać i poszerzać kontakty społeczne, rozwijać zainteresowania i uczestniczyć w zajęciach przewidzianych programem turnusu. Z tego powodu turnusy są rodzajem rehabilitacji społecznej.

Trzeba odróżnić turnus rehabilitacyjny od sanatorium, czyli rehabilitacji w zakładzie lecznictwa uzdrowiskowego lub szpitalu. Główna różnica dotyczy podstaw prawnych i instytucji odpowiadających za realizację zadania. Rehabilitacja w warunkach sanatoryjnych odbywa się na zlecenie lekarza prowadzącego, który wypełnia odpowiedni wniosek. Rehabilitacja lecznicza jest świadczeniem medycznym finansowanym przez NFZ, realizowanym w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. Rehabilitacja w sanatorium nie jest dofinansowana ze środków PFRON. Do sanatorium mają prawo wyjechać wszystkie osoby, które mają ubezpieczenie zdrowotne.

Aby podmiot mógł zorganizować turnus rehabilitacyjny, musi znajdować się w rejestrze organizatorów turnusów rehabilitacyjnych, który prowadzi wojewoda. Dotyczy to także ośrodka, w którym turnus jest realizowany.

WAŻNE

Aktualne informacje o ośrodkach i organizatorach turnusów rehabilitacyjnych, które są wpisane do rejestrów wojewodów, znajdziesz na stronie empatia.mpips.gov.pl. Znajduje się tam również centralna baza danych, na którą składa się 16 wojewódzkich rejestrów ośrodków i 16 wojewódzkich rejestrów organizatorów.

8.3.2. Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dofinansowanie

Dofinansowanie przysługuje Ci jako osobie z niepełnosprawnością, jeśli:

- masz skierowanie na turnus od lekarza prowadzącego,
- spełniasz kryterium dochodowe, to znaczy osiągasz przeciętny miesięczny dochód, który nie przekracza kwoty:
  - 50% przeciętnego wynagrodzenia na osobę, gdy żyjesz z kimś we wspólnym gospodarstwie domowym,
  - 65% przeciętnego wynagrodzenia, jeśli mieszkasz sam.

Dofinansowanie:

- przysługuje maksymalnie raz w roku,
- przekazywane jest bezpośrednio na rachunek bankowy organizatora turnusu,
- nie może być wyższe od faktycznego kosztu Twojego uczestnictwa w turnusie (lub pobytu Twojego opiekuna),
- przysługuje tylko wtedy, gdy jedziesz do ośrodka wpisanego do rejestru, który prowadzi wojewoda (jeżeli korzystasz z usług organizatora turnusów, musi być on wpisany do wojewódzkiego rejestru organizatorów).

WAŻNE

Dofinansowanie pobytu opiekuna przysługuje Ci, jeśli masz umiarkowany lub znaczny stopień niepełnosprawności albo jesteś osobą z niepełnosprawnością poniżej 16 roku życia.

Abyś mógł otrzymać dofinansowanie na udział opiekuna w turnusie, lekarz musi we wniosku uzasadnić, dlaczego potrzebujesz obecności opiekuna. Opiekun musi mieć skończone 18 lat (chyba że jest członkiem Twojej najbliższej rodziny i mieszka razem z Tobą – wtedy wystarczy, że będzie miał 16 lat). Twój opiekun nie może być osobą z niepełnosprawnością, która wymaga opieki.

8.3.3. Jaka jest wysokość dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych

---

Dofinansowanie przysługuje Ci w wysokości:

- 30% przeciętnego wynagrodzenia, jeśli jesteś w jednej z następujących sytuacji:
  - masz orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności,
  - nie skończyłeś 16 lat albo uczysz się, nie pracujesz i masz od 16 do 24 lat – bez względu na stopień Twojej niepełnosprawności;
- 27% przeciętnego wynagrodzenia, jeśli masz orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- 25% przeciętnego wynagrodzenia, jeśli masz orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności;
- 20% przeciętnego wynagrodzenia dla Twojego opiekuna;
- 20% przeciętnego wynagrodzenia, jeśli jesteś zatrudniony w zakładzie pracy chronionej, niezależnie od tego, jaki masz orzeczony stopień niepełnosprawności.

PCPR musi zmniejszyć dofinansowanie o kwotę, która przekracza kryterium dochodowe.

WAŻNE

Jeśli jesteś w szczególnie trudnej sytuacji życiowej, PCPR może podwyższyć dofinansowanie dla Ciebie lub dofinansowanie pobytu Twojego opiekuna na turnusie rehabilitacyjnym do 40% przeciętnego wynagrodzenia. PCPR może podwyższyć dofinansowanie pobytu opiekuna, jeżeli opiekun pozostaje z Tobą we wspólnym gospodarstwie domowym lub to Ty ponosisz koszty uczestnictwa opiekuna w turnusie.

8.3.4. Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie

Wniosek o dofinansowanie pobytu na turnusie złóż do powiatowego centrum pomocy rodzinie (PCPR) lub – jeśli mieszkasz w mieście na prawach powiatu – do miejskiego ośrodka pomocy rodzinie (MOPR). Możesz też złożyć wniosek przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl.

Do wniosku dołącz:

- kopię aktualnego orzeczenia o niepełnosprawności,
- skierowanie od lekarza prowadzącego,
- oświadczenie o wysokości dochodu wraz z informacją o liczbie osób żyjących z Tobą we wspólnym gospodarstwie domowym.

PCPR (lub MOPR) rozpatrzy Twój wniosek w ciągu 30 dni, od kiedy złożysz komplet dokumentów. Gdy otrzymasz powiadomienie o przyznaniu dofinansowania, masz 30 dni, aby poinformować PCPR, jakiego organizatora i jaki ośrodek wybrałeś. Informację tę musisz przekazać najpóźniej 21 dni przed rozpoczęciem turnusu.

Gdyby okazało się, że wybrany turnus nie spełnia warunków, PCPR w ciągu 7 dni zawiadomi Cię, że musisz wybrać inny ośrodek lub organizatora. Jeśli tego nie zrobisz, nie dostaniesz dofinansowania.

8.4. Jakie są zasady dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

8.4.1. Na czym polega pomoc

Dofinansowanie ma pomóc Ci przy zakupie przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, na które zlecenie wystawił odpowiedni lekarz, a których cena jest wyższa od limitu dofinansowania określonego przez ministra zdrowia.

Przedmioty ortopedyczne to przyrządy niezbędne do samodzielnego funkcjonowania, na które zlecenie wystawia lekarz, np. protezy, kule, wózek inwalidzki.

Środki pomocnicze to przedmioty, które w znacznym stopniu ułatwiają funkcjonowanie w środowisku społecznym lub wręcz to umożliwiają. Zlecenie na nie wystawia lekarz. Są to np. pomoce optyczne dla niedowidzących, aparaty słuchowe, cewniki.

Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze są skatalogowane w załączniku do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie (Dz.U. z 2019 r. poz. 1267, z późn. zm.). Załącznik ten określa też limity finansowania przez NFZ każdego wyrobu. Procentowe wskaźniki dofinansowań ze środków PFRON odnoszą się wprost do tych limitów.

8.4.2. Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dofinansowanie

---

Dofinansowanie z PFRON do przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych przysługuje Ci, jeśli:

- masz zalecenie od lekarza prowadzącego,
- spełniasz kryterium dochodowe, to znaczy osiągasz przeciętny miesięczny dochód, który nie przekracza kwoty:
  - 50% przeciętnego wynagrodzenia na osobę, jeśli żyjesz z kimś we wspólnym gospodarstwie domowym,
  - 65% przeciętnego wynagrodzenia, jeśli mieszkasz sam.

8.4.3. Jaka jest wysokość dofinansowania

Dofinansowanie zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych ze środków PFRON wynosi:

- do 100% udziału własnego w wyznaczonym przez NFZ limicie ceny, jeśli taki udział jest wymagany,
- do 150% sumy kwoty limitu wyznaczonego przez NFZ oraz wymaganego udziału własnego w zakupie tych przedmiotów, jeżeli cena zakupu jest wyższa niż ustalony limit.

8.4.4. Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie

Wniosek o dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze złóż do PCPR (lub MOPR) w miejscu zamieszkania. Możesz też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (sprawdź, czy Twój powiat już udostępnia tę usługę).

Do wniosku o dofinansowanie zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych dołącz następujące dokumenty:

- kopię aktualnego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności;
- kopię zlecenia lekarskiego na sprzęt, którą otrzymałeś od realizatora (sklepu medycznego, apteki, punktu protetyki słuchu czy zakładu optycznego), który ma umowę z NFZ i u którego kupiłeś sprzęt (nie musisz udawać się do NFZ, aby potwierdzić zlecenie do refundacji);
- zaświadczenie o wysokości dochodów;
- fakturę lub inny dokument poświadczający zakup, na którym będzie wyodrębniony udział własny i udział NFZ.

8.5. Jakie są zasady dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

8.5.1. Na czym polega pomoc

Dofinansowanie ma pomóc Ci przy zakupie sprzętu rehabilitacyjnego służącego do rehabilitacji w Twoim miejscu zamieszkania.

Sprzęt rehabilitacyjny to urządzenia i sprzęty niezbędne do rehabilitacji w warunkach domowych, które nie są objęte dofinansowaniem z ubezpieczenia zdrowotnego i nie są skatalogowane na żadnej liście.

8.5.2. Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dofinansowanie

Dofinansowanie z PFRON do sprzętu rehabilitacyjnego przysługuje Ci, jeśli spełniasz kryterium dochodowe, czyli osiągasz przeciętny miesięczny dochód, który nie przekracza kwoty:

- 50% przeciętnego wynagrodzenia na osobę, jeśli żyjesz z kimś we wspólnym gospodarstwie domowym,
- 65% przeciętnego wynagrodzenia, jeśli mieszkasz sam.

8.5.3. Jaka jest wysokość dofinansowania

Dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego wynosi do 80% jego kosztu, nie więcej jednak niż 5-krotność przeciętnego wynagrodzenia.

8.5.4. Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie

Wniosek o dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny złóż do PCPR (lub MOPR) w miejscu zamieszkania. Możesz też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (sprawdź, czy Twój powiat już udostępnia tę usługę).

Do wniosku o dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego dołącz następujące dokumenty:

- kopię aktualnego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności,
- zaświadczenie o wysokości dochodów,
- dokument potwierdzający przewidywany koszt zakupu sprzętu (np. specyfikację cenową),

- zaświadczenie od lekarza, które wskazuje zasadność korzystania z określonego sprzętu do rehabilitacji w warunkach domowych – jeśli wymaga tego PCPR (lub MOPR).

8.6. Jakie są zasady dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych

8.6.1. Na czym polega pomoc

Wsparcie polega na dofinansowaniu likwidacji następujących barier, które uniemożliwiają Ci samodzielne funkcjonowanie:

- architektonicznych, czyli wszelkich utrudnień występujących w budynku i w jego najbliższej okolicy, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają Ci swobodę ruchu lub utrudniają ją;
- w komunikowaniu się, czyli ograniczeń, które uniemożliwiają Ci swobodne porozumiewanie się lub przekazywanie informacji albo je utrudniają;
- technicznych, czyli przeszkód wynikających z tego, że nie zastosowano przedmiotów lub urządzeń odpowiednich dla rodzaju Twojej niepełnosprawności albo ich do tego rodzaju nie dostosowano.

8.6.2. Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dofinansowanie

Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych przysługuje Ci, jeśli masz trudności w poruszaniu się.

Dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się i technicznych przysługuje Ci, jeżeli jest to uzasadnione potrzebami wynikającymi z Twojej niepełnosprawności.

8.6.3. Jaka jest wysokość dofinansowania

Wysokość dofinansowania wynosi do 95% kosztów, nie więcej jednak niż 15-krotność przeciętnego wynagrodzenia. Pozostałe 5% musisz pokryć sam (minimalny udział własny).

WAŻNE

Dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się i technicznych możesz uzyskać raz na 3 lata.

Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych przysługuje Ci oddzielnie na każdy rodzaj zadania.

8.6.4. Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie

Wniosek o dofinansowanie likwidacji barier złóż do PCPR (lub MOPR) w miejscu zamieszkania. Możesz też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (sprawdź, czy Twój powiat już udostępnia tę usługę).

Do wniosku dołącz kopię Twojego orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności.

WAŻNE

Jeśli nie jesteś właścicielem nieruchomości, w przypadku likwidacji barier architektonicznych musisz uzyskać zgodę właściciela na wykonanie prac budowlanych lub remontowych, które mają usunąć te bariery.

Jeżeli przedmiotem dofinansowania jest np. budowa podjazdu do budynku mieszkalnego lub dobudowa windy, w zależności od kwestii własności budynku lub ziemi musisz:

- wystąpić do wydziału architektury urzędu gminy lub dzielnicy o wydanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- przedstawić zgodę właściciela gruntu na budowę podjazdu (gdy właścicielem jest gmina, musisz uzyskać dzierżawę tego terenu),
- po uzyskaniu pozytywnej decyzji złożyć w tym samym urzędzie projekt architektoniczno-budowlany podjazdu,
- uzyskać pozwolenie na budowę.

WAŻNE

PCPR (lub MOPR) nie zwróci Ci kosztów, które poniesiesz przed złożeniem wniosku i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

8.7. Jakie są zasady dofinansowania w ramach programu „Aktywny samorząd”

8.7.1. Na czym polega pomoc

Program „Aktywny samorząd” jest skierowany przede wszystkim do osób z niepełnosprawnością (moduł III programu dotyczy samorządów i organizacji pozarządowych).

Jego głównym celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier, które ograniczają uczestnictwo osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym i zawodowym oraz w dostępie do edukacji.

8.7.2. Jakie warunki musisz spełnić, aby uczestniczyć w programie „Aktywny samorząd”

WAŻNE

Wiek aktywności zawodowej to:

- 18–60 lat dla kobiet,
- 18–65 lat dla mężczyzn.

Moduł I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową

Obszar A – likwidacja bariery transportowej

Zadanie 1 – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu (dla osób z dysfunkcją narządu ruchu)

Możesz uzyskać pomoc, jeśli masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (albo – jeśli nie skończyłeś 16 lat – orzeczenie o niepełnosprawności) oraz dysfunkcję narządu ruchu. Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Zadanie 2 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy (dla osób z dysfunkcją narządu ruchu)

Możesz uzyskać pomoc, jeśli jesteś w wieku aktywności zawodowej, masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz dysfunkcję narządu ruchu. Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Zadanie 3 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy (dla osoby z dysfunkcją słuchu, która potrzebuje usług tłumacza JM)

Możesz uzyskać pomoc, jeśli jesteś w wieku aktywności zawodowej, masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz dysfunkcję słuchu w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego (JM). Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Zadanie 4 – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu (dla osób z dysfunkcją narządu słuchu)

Możesz uzyskać pomoc, jeśli masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz dysfunkcję słuchu. Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Obszar B – likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym

Zadanie 1 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania (dla osób z dysfunkcją obu kończyn górnych lub dysfunkcją narządu wzroku)

Możesz uzyskać pomoc, jeśli masz orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (albo – jeśli nie skończyłeś 16 lat – orzeczenie o niepełnosprawności) oraz dysfunkcję obu kończyn górnych lub narządu wzroku. Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Zadanie 2 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania

Możesz uzyskać pomoc, jeśli uzyskałeś pomoc z innego zadania w obszarze B.

Zadanie 3 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania (dla osób z dysfunkcją narządu wzroku)

Możesz uzyskać pomoc, jeśli masz orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz dysfunkcję narządu wzroku. Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Zadanie 4 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania (dla osób z dysfunkcją narządu słuchu i trudnością w komunikowaniu się za pomocą mowy)

Możesz uzyskać pomoc, jeśli masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (albo – jeśli nie skończyłeś 16 lat – orzeczenie o niepełnosprawności) oraz dysfunkcję narządu słuchu i trudności w komunikowaniu się za pomocą mowy. Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Zadanie 5 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego

Możesz uzyskać pomoc, jeśli PFRON udzielił Ci pomocy w zadaniu 1 lub 4 oraz masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (albo – jeśli nie skończyłeś 16 lat – orzeczenie o niepełnosprawności).

Obszar C – likwidacja barier w poruszaniu się

Zadanie 1 – pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym

Możesz uzyskać pomoc, jeśli masz orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (albo – jeśli nie skończyłeś 16 lat – orzeczenie o niepełnosprawności) oraz dysfunkcję uniemożliwiającą samodzielne poruszanie się za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym. Jeśli

nie pracujesz lub nie uczysz się – ekspert PFRON musi stwierdzić, czy jest szansa, że dzięki wózkowi elektrycznemu będziesz mógł podjąć pracę lub się uczyć. Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Zadanie 2 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym

Możesz uzyskać pomoc, jeśli masz orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (albo – jeśli nie skończyłeś 16 lat – orzeczenie o niepełnosprawności) i używasz skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym.

Zadanie 3 – pomoc w zakupie takiej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne

Możesz uzyskać pomoc, jeśli jesteś w wieku aktywności zawodowej, jesteś po amputacji kończyny i masz orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. Ekspert PFRON musi potwierdzić stabilność procesu chorobowego oraz szanse, że w wyniku wsparcia udzielonego w programie możesz uzyskać lub odzyskać zdolność do pracy. Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Zadanie 4 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne

Możesz uzyskać pomoc, jeśli jesteś w wieku aktywności zawodowej, jesteś po amputacji kończyny i masz orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, a ekspert PFRON potwierdził stabilność procesu chorobowego oraz szanse, że w wyniku wsparcia udzielonego w programie możesz uzyskać zdolność do pracy. Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Zadanie 5 – pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego

Możesz uzyskać pomoc, jeśli masz orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (albo – jeśli nie skończyłeś 16 lat – orzeczenie o niepełnosprawności) oraz dysfunkcję narządu ruchu powodującą problemy w samodzielnym przemieszczaniu się. Musisz też mieć zgodę lekarza specjalisty na to, abyś używał sprzętu, który dofinansuje PFRON. Jeśli jesteś w wieku emerytalnym, musisz być zatrudniony.

Obszar D – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej przez zapewnienie opieki dla osoby zależnej

Możesz uzyskać pomoc, jeśli Twoje dziecko uczęszcza do żłobka lub przedszkola albo przebywa pod inną tego typu opieką (dziennej opiekuna, niani lub w klubie dziecięcym, punkcie przedszkolnym, zespole wychowania przedszkolnego, oddziale przedszkolnym w szkole).

Możesz uzyskać pomoc, jeśli spełniasz wszystkie poniższe warunki:

- jesteś w wieku aktywności zawodowej,
- masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- jesteś aktywny zawodowo,
- jesteś opiekunem prawnym dziecka.

Aktywnością zawodową jest zatrudnienie lub rejestracja w urzędzie pracy jako osoba bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu.

Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym

Możesz uzyskać pomoc, jeśli spełniasz poniższe warunki:

- masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- uczysz się w szkole wyższej, szkole policealnej lub kolegium albo masz otwarty przewód doktorski poza studiami doktoranckimi.

8.7.3. Jaka jest wysokość dofinansowania

W Module I:

Wysokość maksymalnego dofinansowania ze środków PFRON w 2020 roku:	
Obszar A Zadanie 1 i 4 oprzyrządowanie samochodu	Obszar A Zadanie 2 i 3 prawo jazdy
<ul style="list-style-type: none"> ■ osoba z dysfunkcją narządu ruchu – 10 000 zł, z czego na zakup siedziska/ fotelika do przewozu osoby z niepełnosprawnością – 6 000 zł ■ osoba z dysfunkcją narządu słuchu – 4 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> ■ koszty kursu i egzaminów kategorii B – 2 100 zł ■ koszty kursu i egzaminów pozostałych kategorii – 3 500 zł ■ pozostałe koszty uzyskania prawa jazdy (w przypadku kursu poza miejscowością zamieszkania wnioskodawcy – koszty związane z zakwaterowaniem, wyżywieniem i dojazdem w okresie trwania kursu) – 800 zł ■ koszty usług tłumacza migowego – 500 zł
Obszar B Zadanie 1 sprzęt elektroniczny, oprogramowanie (osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności)	Obszar B Zadanie 2 szkolenie w zakresie obsługi zakupionego sprzętu
<ul style="list-style-type: none"> ■ osoby niewidome – 24 000 zł w tym na urządzenia brajlowskie – 15 000 zł ■ dla pozostałych osób z dysfunkcją narządu wzroku – 9 000 zł ■ osoby z dysfunkcją obu kończyn górnych – 7 000 zł 	<ul style="list-style-type: none"> ■ osoby głuchoniewidome – 4 000 zł ■ osoby z dysfunkcją słuchu – 3 000 zł ■ pozostałe osoby – 2 000 zł z możliwością zwiększenia kwoty dofinansowania o 100%, gdy poziom dysfunkcji narządu wzroku wymaga zwiększenia liczby godzin szkolenia

Wysokość maksymalnego dofinansowania ze środków PFRON w 2020 roku:		
Obszar B Zadanie 3 sprzęt elektroniczny, oprogramowanie (osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności)	Obszar B Zadanie 4 sprzęt elektroniczny, oprogramowanie (osoby z dysfunkcją narządu słuchu)	Obszar B Zadanie 5 sprawność techniczna posiadanego sprzętu elektronicznego
7500 zł	4000 zł	1500 zł
Obszar C Zadanie 1 wózek o napędzie elektrycznym	Obszar C Zadanie 3 proteza	Obszar C Zadanie 4 sprawność techniczna protezy na III lub IV poziomie jakości
10 000 zł z możliwością zwiększenia kwoty dofinansowania do kwoty rekomendowanej przez eksperta PFRON, jednak nie więcej niż 25 000 zł	przy amputacji: ■ w zakresie ręki – 9000 zł ■ przedramienia – 20 000 zł ■ ramienia i wyłuszczeniu w stawie barkowym – 26 000 zł ■ na poziomie stopy/ podudzia – 14 000 zł ■ na wysokości uda – 20 000 zł ■ uda i wyłuszczeniu w stawie biodrowym – 25 000 zł	przy amputacji (do 30% C3, tj.): ■ w zakresie ręki – 2700 zł ■ przedramienia – 6000 zł ■ ramienia i wyłuszczeniu w stawie barkowym – 7800 zł ■ na poziomie podudzia – 4200 zł ■ na wysokości uda – 6000 zł ■ uda i wyłuszczeniu w stawie biodrowym – 7500 zł
Obszar C Zadanie 2 sprawność techniczna skutera/ wózka o napędzie elektrycznym	■ z możliwością zwiększenia kwoty dofinansowania dla IV poziomu jakości protezy – do kwoty rekomendowanej przez eksperta PFRON, ■ refundacja kosztów dojazdu na spotkanie z ekspertem PFRON – nie więcej niż 200 zł	
3500 zł z czego na zakup jednego akumulatora – nie więcej niż 1000 zł		
Obszar C Zadanie 5 skuter inwalidzki o napędzie elektrycznym/ oprzyrządowanie elektryczne do wózka ręcznego	Obszar D opieka nad osobą zależną	
7500 zł	300 zł miesięcznie tytułem kosztów opieki nad jedną (każdą) osobą zależną	

W Module II:

Kwota dofinansowania kosztów nauki w semestrze lub półroczu objętym dofinansowaniem wynosi w przypadku:

- dodatku na pokrycie kosztów kształcenia:
  - do 1000 zł dla wnioskodawców pobierających naukę w szkole policealnej lub kolegium,
  - do 1500 zł dla pozostałych wnioskodawców;
- dodatku na uiszczenie opłaty za przeprowadzenie przewodu doktorskiego – do 4000 zł;
- opłaty za naukę (czesnego) – równowartość kosztów chesnego w ramach jednej, aktualnie realizowanej formy kształcenia na poziomie wyższym

(na jednym kierunku) – niezależnie od tego, kiedy poniosłeś koszty; dofinansowanie powyżej 4000 zł możesz uzyskać wyłącznie wtedy, gdy wysokość przeciętnego miesięcznego dochodu w Twoim gospodarstwie domowym nie przekracza 764 zł netto na osobę; jeśli pobierasz naukę w ramach co najmniej 2 kierunków studiów, możesz uzyskać dofinansowanie opłaty za naukę (czesnego) zwiększone o równowartość połowy kosztów czesnego na kolejnym kierunku nauki; dofinansowanie powyżej 2000 zł możesz wówczas uzyskać wyłącznie wtedy, gdy wysokość przeciętnego miesięcznego dochodu w Twoim gospodarstwie domowym nie przekracza kwoty 764 zł netto na osobę.

Dodatek na pokrycie kosztów kształcenia może być zwiększony o nie więcej niż:

- 700 zł – w sytuacjach, które określi samorząd powiatowy,
- 500 zł – gdy ponosisz koszty z tytułu pobierania nauki poza miejscem zamieszkania,
- 300 zł – gdy masz Kartę Dużej Rodziny,
- 300 zł – gdy uczysz się jednocześnie na co najmniej 2 kierunkach studiów,
- 200 zł – gdy studiujesz w przyspieszonym trybie,
- 300 zł – gdy w 2019 lub w 2020 roku byłeś poszkodowany w wyniku działania żywiołu lub innych zdarzeń losowych,
- 300 zł – gdy korzystasz z usług tłumacza JM,
- 800 zł – gdy posiadasz kwalifikowany podpis elektroniczny lub profil zaufany na stronie pz.gov.pl i wniosek o dofinansowanie złożysz przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (możliwość ta dotyczy Cię, jeśli korzystasz z tego zwiększenia po raz pierwszy).

WAŻNE

Pomoc w Module II w formie dodatku na pokrycie kosztów kształcenia ma charakter progresywny i motywacyjny. Jego wysokość zależy od poziomu edukacji (studenci wyższych lat studiów otrzymują wyższe dofinansowanie).

Do 31 stycznia każdego roku realizacji programu „Aktywny samorząd” Zarząd PFRON zatwierdza dokument wyznaczający kierunki działań programu oraz warunki brzegowe obowiązujące realizatorów programu w danym roku. Dokument ten może w szczególności określać moduły, obszary i zadania, które będą realizowane w danym roku. Sprawdź informacje na ten temat na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [O Funduszu] > [Programy i zadania PFRON] > [Programy realizowane obecnie] > [Aktywny Samorząd] > [Komunikaty dotyczące programu] > [Kierunki działań oraz warunki brzegowe obowiązujące realizatorów pilotażowego programu „Aktywny samorząd” w 2020 roku].

8.7.4. Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie

Wniosek o dofinansowanie z PFRON złóż (nie wcześniej niż 1 marca 2020 roku) przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl. Znajdziesz tam więcej informacji, a także będziesz mógł skorzystać z kreatora, infolinii SOW i pomocy mobilnego asystenta osoby z niepełnosprawnością.

Termin przyjmowania wniosków upływa:

- dla modułu I – 31 sierpnia 2020 roku;
- dla modułu II:
  - 31 marca 2020 roku dla wniosków o dofinansowanie w ramach roku szkolnego lub akademickiego 2019/2020,
  - 10 października 2020 roku dla wniosków o dofinansowanie w ramach roku szkolnego lub akademickiego 2020/2021.

Samorząd powiatowy ma prawo podjąć decyzję o przywróceniu Ci określonego terminu (np. złożenia wniosku lub dokumentów rozliczeniowych).

8.8. Jakie są zasady dofinansowania usług tłumacza JM lub tłumacza-przewodnika

---

8.8.1. Na czym polega pomoc

Jeśli Twoja niepełnosprawność wymaga pomocy w porozumiewaniu się z otoczeniem, PFRON dofinansowuje usługi tłumacza JM lub tłumacza-przewodnika.

8.8.2. Jakie warunki musisz spełnić, aby otrzymać dofinansowanie

---

Dofinansowanie przysługuje Ci, jeśli stale lub okresowo doświadczasz trudności w komunikowaniu się, które wynikają z Twojego rodzaju niepełnosprawności.

Tłumacz JM pomaga osobom głuchym posługującym się polskim językiem migowym (PJM) lub systemem językowo-migowym (SJM). Tłumacz-przewodnik jest z kolei osobą wyszkoloną w zakresie specyficznych form porozumiewania się z osobami głuchoniewidomymi (np. alfabet Lorma) i poruszania się z nimi.

8.8.3. Jaka jest wysokość dofinansowania

Dofinansowanie może wynosić maksymalnie 2% przeciętnego wynagrodzenia za godzinę pracy tłumacza JM lub tłumacza-przewodnika.

8.8.4. Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie

Wniosek o dofinansowanie złóż do PCPR (lub MOPR) w miejscu zamieszkania. Możesz też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (sprawdź, czy Twój powiat już udostępnia tę usługę).

Wykaz wymaganych załączników znajdziesz w siedzibie PCPR (lub MOPR) i na stronie internetowej PCPR (lub MOPR). Wniosek będzie rozpatrzony najszybciej, jak to możliwe, nie później niż w ciągu 7 dni od złożenia kompletnego wniosku.

8.9. Jakie są warunki dofinansowania szkoleń z JM

8.9.1. Na czym polega pomoc

Jeśli Twoja niepełnosprawność sprawia, że stale lub okresowo doświadczasz trudności w porozumiewaniu się, PFRON dofinansowuje szkolenia z JM dla Ciebie lub osób z Twojego bezpośredniego otoczenia (np. członków Twojej rodziny).

8.9.2. Jaka jest wysokość dofinansowania

Dofinansowanie wynosi:

- dla Ciebie – nie więcej niż 95% kosztów szkolenia,
- dla członka Twojej rodziny lub osoby, która ma z Tobą stały lub bezpośredni kontakt – nie więcej niż 90% kosztów szkolenia.

Kwota przekazanego dofinansowania nie może być wyższa od faktycznego kosztu Twojego uczestnictwa (lub uczestnictwa bliskiej Ci osoby) w szkoleniu.

8.9.3. Jakie warunki musisz spełnić, aby otrzymać dofinansowanie

---

Wniosek o dofinansowanie złóż do oddziału PFRON właściwego ze względu na Twoje miejsce zamieszkania. Wniosek może złożyć także członek Twojej rodziny albo osoba, która ma z Tobą stały bezpośredni kontakt.

Wniosek możesz złożyć w każdym czasie, w formie papierowej lub elektronicznej (elektroniczna musi być opatrzona bezpiecznym podpisem elektronicznym).

Jeśli wniosek złożysz od 1 listopada do 31 grudnia danego roku, PFRON rozpatrzy go w styczniu następnego roku.

Gdy PFRON rozpatrzy wniosek pozytywnie, zawrze z Tobą lub Twoim bliskim umowę.

PFRON rozliczy dofinansowanie na podstawie faktury lub rachunku wystawionych na Ciebie (lub bliską Ci osobę, która złożyła wniosek), potwierdzających, że ukończyłeś szkolenie (lub że bliska Ci osoba ukończyła szkolenie). Dokumenty rozliczeniowe przekaż w ciągu 14 dni od zakończenia szkolenia. PFRON przekaże dofinansowanie na rachunek bankowy organizatora szkolenia w ciągu 14 dni roboczych, od kiedy otrzyma dokumenty rozliczeniowe.

Więcej informacji znajdziesz na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [O Funduszu] > [Programy i zadania PFRON] > [Zadania ustawowe] > [Dofinansowanie kosztów szkolenia...].

8.10. Jakie są zasady dofinansowania dla NGO na realizację różnego typu projektów na rzecz osób z niepełnosprawnością i ich otoczenia

---

8.10.1. Na czym polega pomoc

PFRON może dofinansować koszty:

- prowadzenia rehabilitacji osób z niepełnosprawnością w różnych typach placówek;

- organizacji i prowadzenia szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej dla osób z niepełnosprawnością – aktywizujących te osoby zawodowo i społecznie;
- organizacji i prowadzenia szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin osób z niepełnosprawnością, opiekunów, kadry i wolontariuszy bezpośrednio zaangażowanych w proces rehabilitacji zawodowej lub społecznej osób z niepełnosprawnością, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień, które dotyczą:
  - procesu integracji osób z niepełnosprawnością w najbliższym środowisku i społeczności lokalnej,
  - zwiększania ich aktywności życiowej i zaradności osobistej oraz niezależności ekonomicznej,
  - podnoszenia umiejętności pracy z osobami z niepełnosprawnością, w tym sprawowania nad nimi opieki i udzielania pomocy w procesie ich rehabilitacji;
- prowadzenia poradnictwa psychologicznego, społeczno-prawnego oraz udzielania informacji na temat przysługujących uprawnień, dostępnych usług, sprzętu rehabilitacyjnego i pomocy technicznej dla osób z niepełnosprawnością;
- prowadzenia grupowych i indywidualnych zajęć, które:
  - mają uczyć umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnością oraz rozwijać i podtrzymywać te umiejętności,
  - rozwijają umiejętności sprawnego komunikowania się z otoczeniem osób z uszkodzeniami słuchu lub mowy, z autyzmem i z niepełnosprawnością intelektualną,
  - usprawniają i wspierają funkcjonowanie osób z autyzmem i z niepełnosprawnością intelektualną w różnych rolach społecznych i w różnych środowiskach;
- organizacji i prowadzenia zintegrowanych działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością, w szczególności przez:
  - doradztwo zawodowe,
  - przygotowanie i wdrożenie indywidualnego planu drogi życiowej i zawodowej,
  - specjalistyczne poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy, przygotowujące osoby z niepełnosprawnością do aktywnego poszukiwania pracy i utrzymania zatrudnienia;
- zakupu, szkolenia i utrzymania psów asystujących w trakcie szkolenia;
- utrzymania psów asystujących;
- organizacji i prowadzenia szkoleń dla tłumaczy JM oraz tłumaczy-przewodników;

- organizacji lokalnych, regionalnych i ogólnopolskich imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych, które wspierają aktywność osób z niepełnosprawnością;
- promowania aktywności osób z niepełnosprawnością w różnych dziedzinach życia społecznego i zawodowego;
- prowadzenia kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób z niepełnosprawnością i przeciwdziałaniu ich dyskryminacji;
- opracowywania lub wydawania publikacji, wydawnictw ciągłych oraz wydawnictw zwartych, stanowiących zamkniętą całość, w tym na nośnikach elektromagnetycznych i elektronicznych:
  - dotyczących problematyki związanej z niepełnosprawnością,
  - kierowanych do osób z niepełnosprawnością – w tym publikowanych drukiem powiększonym, pismem Braille’a lub napisanych tekstem łatwym do czytania;
- świadczenia usług wspierających, które mają umożliwić lub wspomagać niezależne życie osób z niepełnosprawnością, w szczególności usług asystenta osobistego.

8.10.2. Jakie warunki musi spełnić organizacja, aby otrzymać dofinansowanie

---

O dofinansowanie projektów mogą ubiegać się organizacje pozarządowe, zwłaszcza fundacje i stowarzyszenia, które prowadzą działalność na rzecz osób z niepełnosprawnością. Profil organizacji musi być potwierdzony w dokumentach składanych do Krajowego Rejestru Sądowego i wynikać ze statutu organizacji.

8.10.3. Co powinna zrobić organizacja, aby otrzymać dofinansowanie

---

Procedura konkursowa rozpoczyna się, gdy PFRON poda do wiadomości publicznej ogłoszenie zawierające szczegółowe zasady ubiegania się o środki, w tym:

- datę rozpoczęcia i zakończenia składania wniosków,
- cel i zakres działań, które planuje objąć wsparciem finansowym.

Ogłoszenie ukazuje się na stronie www.pfron.org.pl. Następnie organizacje dostają dostęp do generatora wniosków – należy tam wprowadzić informacje na temat projektu oraz dane organizacji.

Projekty ocenia komisja konkursowa. Ostateczną decyzję o udzieleniu dofinansowania i jego wysokości podejmuje Zarząd PFRON, z uwzględnieniem oceny komisji konkursowej.

WAŻNE

Konkursy na realizację zadań zleczanych mogą ogłaszać również samorządy powiatowe i wojewódzkie. Listę zadań określa dany konkurs. Wtedy możesz złożyć wniosek przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (sprawdź, czy Twój powiat lub Twoje województwo już udostępniają tę usługę).

Listę organizacji, które korzystają z dofinansowania w ramach zadań zleczanych, PFRON udostępnia na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [Organizacje pozarządowe; Zadania zlecane – konkursy dla organizacji pozarządowych]. Szczegółowe pytania można kierować na adres e-mail: zadania_zlecane@pfron.org.pl.

O dofinansowanie ze środków PFRON mogą wystąpić podmioty, które nie mają:

- wymagalnych zobowiązań wobec PFRON,
- zaległości w obowiązkowych wpłatach na PFRON,
- wymagalnych zobowiązań wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i urzędu skarbowego.

8.11. Na jakich zasadach organizacje mogą otrzymać dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej (WTZ)

8.11.1. Na czym polega pomoc

Organizacje mogą otrzymać dofinansowanie kosztów utworzenia i działania WTZ.

WTZ mają stwarzać osobom z niepełnosprawnością, które nie są zdolne do podjęcia pracy, możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej (pozyskanie lub przywracanie umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia).

WAŻNE

Aktualną bazę działających w Polsce WTZ znajdziesz na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [O Funduszu] > [Instytucje] > [Placówki] > [WTZ] > [WTZ-dok. do pobrania].

8.11.2. Jakie warunki musi spełnić organizacja, żeby uzyskać dofinansowanie

---

Szczegółowe wymagania, jakie powinny spełniać podmioty ubiegające się o dofinansowanie kosztów tworzenia i działania WTZ, wraz z przepisami PFRON udostępnia na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [O Funduszu] > [Instytucje] > [Placówki] > [WTZ] oraz na stronie Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych www.niepelnosprawni.gov.pl w zakładce [Rehabilitacja społeczna] > [Warsztaty Terapii Zajęciowej].

8.11.3. Jaką pomoc mogą zapewnić Ci WTZ

Jako uczestnik WTZ na podstawie indywidualnego planu rehabilitacji możesz brać udział w nieodpłatnych praktykach zawodowych u pracodawcy, w tym w spółdzielni socjalnej. Praktyki mogą trwać do 15 godzin tygodniowo, przez 3 miesiące, z możliwością przedłużenia do 6 miesięcy. W praktykach zawodowych nie może brać udziału jednocześnie więcej niż 50% uczestników jednych WTZ.

8.11.4. Co powinna zrobić organizacja, aby otrzymać dofinansowanie

---

Podmiot, który zamierza utworzyć WTZ, składa do PCPR właściwego ze względu na siedzibę warsztatów wniosek o dofinansowanie kosztów utworzenia i działalności WTZ ze środków PFRON. Może też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (musi sprawdzić, czy jego powiat już udostępnia tę usługę).

Do wniosku musi dołączyć projekt utworzenia warsztatów. W projekcie wnioskodawca powinien zawrzeć m.in.:

- informację o co najmniej 20 kandydatach na uczestników WTZ (w tym o stopniach i rodzajach ich niepełnosprawności);
- plan działalności WTZ, w którym określi metody pracy z uczestnikami warsztatów w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej;
- zobowiązanie, że opracuje indywidualne programy rehabilitacji dla uczestników WTZ;
- propozycje dotyczące obsady etatowej WTZ, z wyszczególnieniem liczby stanowisk i wymaganych kwalifikacji pracowników;
- prognozę kosztów utworzenia WTZ (preliminarz) i prognozę rocznych kosztów działalności WTZ (preliminarz).

Ocenę merytoryczną i formalną wniosku przeprowadza zespół utworzony przez starostę w PCPR. Na podstawie tej oceny powiat zawiera z jednostką zamierzającą utworzyć WTZ umowę określającą warunki i wysokość dofinansowania kosztów utworzenia i działalności warsztatów ze środków PFRON. Wniosek wraz z umową jest dla PFRON podstawą do udzielenia pomocy finansowej.

8.12. Na jakich zasadach organizacja może uzyskać wsparcie w ramach programu „Zajęcia klubowe w WTZ”

8.12.1. Na czym polega pomoc

Program „Zajęcia klubowe w WTZ” ma wspierać osoby z niepełnosprawnością w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym. Zadanie to realizują WTZ, które prowadzą zajęcia klubowe jako zorganizowaną formę rehabilitacji.

Z programu możesz skorzystać, jeśli:

- masz ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (albo – jeśli nie skończyłeś 16 lat – orzeczenie o niepełnosprawności), uczestniczyłeś w WTZ i opuściłeś je w związku z podjęciem zatrudnienia;
- masz ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (albo – jeśli nie skończyłeś 16 lat – orzeczenie o niepełnosprawności) i jesteś na liście osób podmiotu prowadzącego WTZ (o której mowa w art. 10f ust. 2a ustawy o rehabilitacji), których zgłoszenie do uczestnictwa w WTZ zostało zatwierdzone, ale nie rozpoczęłeś terapii w WTZ.

Adresatami programu są podmioty prowadzące WTZ.

Pomocy finansowej ze środków PFRON w ramach programu udzielają samorządy powiatowe, które przystąpią do realizacji programu.

WAŻNE

Czas trwania zajęć klubowych dla osoby z niepełnosprawnością wynosi co najmniej 5 godzin miesięcznie. Szczegółowy zakres i organizację zajęć klubowych ustala WTZ.

8.12.2. Jakie warunki musi spełnić organizacja, aby uzyskać dofinansowanie

---

Podmiot może wykorzystać dofinansowanie w ramach programu wyłącznie na działalność związaną z prowadzeniem zajęć klubowych w WTZ, w szczególności na:

- działania na rzecz osób z niepełnosprawnością będących beneficjentami programu, zgodnie z celem oraz zakresem pomocy w ramach programu;
- wydatki rzeczowe i osobowe związane z prowadzeniem zajęć klubowych w WTZ – takie jak transport, materiały do terapii, wynagrodzenia, wyposażenie, koszty utrzymania i inne – niezbędne do prowadzenia zajęć klubowych w ramach programu.

8.12.3. Co powinna zrobić organizacja, aby uzyskać dofinansowanie

---

Podmioty prowadzące WTZ powinny co roku złożyć wniosek w wyznaczonej przez starostę jednostce organizacyjnej samorządu powiatowego właściwego terytorialnie dla siedziby WTZ, w terminie wskazanym przez samorząd powiatowy. Aby otrzymać wsparcie, podmiot prowadzący WTZ musi zobowiązać się do złożenia samorządowi powiatowemu rocznego sprawozdania z zakresu i sposobu wykorzystania otrzymanego dofinansowania.

Na podstawie wniosków samorząd powiatowy występuje o przyznanie środków finansowych na realizację programu do oddziału PFRON właściwego terytorialnie dla siedziby samorządu. PFRON co roku ogłasza termin naboru wniosków o przyznanie środków finansowych na realizację programu. W każdym roku realizacyjnym przeprowadzane są dwie odrębne tury.

Tryb rozpatrywania i realizacji wniosków, a także informacje o systemie monitorowania i zasady ewaluacji programu, zawarte są w procedurach realizacji programu, które stanowią jego integralną część. PFRON udostępnia ich treść na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [O Funduszu] > [Programy i zadania PFRON] > [Programy realizowane obecnie] > [Program „Zajęcia klubowe w WTZ”].

8.13. Na jakich zasadach organizacja może skorzystać z pilotażowego programu „Rehabilitacja 25+”

8.13.1. Na czym polega pomoc

Adresatami programu są podmioty prowadzące OREW, ORW, SPdP oraz inne placówki edukacyjne, które będą udzielać beneficjentom programu wsparcia określonego w programie.

Jeśli adresatem programu jest samorząd powiatowy, może wyznaczyć do realizacji programu jednostkę organizacyjną.

Program jest realizowany w całej Polsce jako pilotaż obejmujący 3 lata szkolne:

- rok szkolny 2018/2019 trwający od 1 września 2018 roku do 31 sierpnia 2019 roku,
- rok szkolny 2019/2020 trwający od 1 września 2019 roku do 31 sierpnia 2020 roku,
- rok szkolny 2020/2021 trwający od 1 września 2020 roku do 31 sierpnia 2021 roku.

Z programu możesz skorzystać, jeśli spełniasz wszystkie poniższe warunki:

- nie jesteś zatrudniony;
- masz więcej niż 25 lat i jesteś absolwentem OREW albo ORW, albo masz więcej niż 24 lata i jesteś absolwentem SPdP, a także masz niepełnosprawność intelektualną (możesz mieć też inne rodzaje niepełnosprawności);
- masz więcej niż 25 lat i jesteś absolwentem innych placówek edukacyjnych niż OREW, ORW i SPdP, o ile:
  - masz niepełnosprawność w stopniu głębokim (w trakcie realizacji obowiązku nauki posiadałeś orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych wydane przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradniach specjalistycznych, zgodnie z przepisami w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych) i obecnie legitymujesz się aktualnym orzeczeniem, o którym mowa w art. 1 ustawy o rehabilitacji,
  - masz niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym sprzężoną z innymi niepełnosprawnościami;

- nie jesteś objęty rehabilitacją społeczną w placówkach dziennej aktywności (np. środowiskowym domu samopomocy czy warsztatach terapii zajęciowej);
- w latach 2016–2021 ukończyłeś realizację obowiązku nauki w OREW, ORW, SPdP bądź w innych placówkach edukacyjnych albo ukończysz ją w okresie realizacji programu.

Podmiot prowadzący przeznaczycie wsparcie m.in. na całodzienne usługi opiekuńcze, aktywizację w sferze fizycznej, intelektualnej i społecznej, a także zawodowej.

Dofinansowanie może przeznaczyć w szczególności na:

- działania na rzecz beneficjentów programu;
- wydatki rzeczowe i osobowe związane ze wsparciem udzielanym beneficjentom programu;
- wydatki związane z bieżącą działalnością OREW, ORW, SPdP bądź innych placówek edukacyjnych, w zakresie wsparcia udzielanego beneficjentom programu.

Jako beneficjentowi programu podmiot powinien zapewnić Ci w szczególności:

- usługi opiekuńcze i pielęgnacyjne, w tym pomoc w utrzymaniu higieny osobistej;
- udział w zajęciach usprawniających, terapeutycznych i wspierających ruchowo;
- udział w zajęciach prowadzonych w ramach kół zainteresowań;
- pomoc w rozwinięciu i wzmacnianiu aktywności i samodzielności życiowej oraz utrzymaniu nabytych wcześniej umiejętności;
- pomoc psychologiczną, poradnictwo i wsparcie w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych oraz bieżących spraw życia codziennego;
- działania aktywizujące zawodowo, jeśli jesteś absolwentem SPdP;
- transport.

WAŻNE

Podmiot prowadzący może rozszerzyć wsparcie o elementy, które będą Ci potrzebne ze względu na Twoje indywidualne potrzeby i ze względu na zakres działań.

Jako beneficjent programu możesz korzystać ze wsparcia dofinansowanego ze środków programu przez maksymalnie 3 lata szkolne.

Podmiot prowadzący, który przystąpi do programu, ma obowiązek współpracować z Tobą i z Twoją rodziną w poszukiwaniach placówki, która zapewniłaby wsparcie adekwatne do Twoich potrzeb po upływie okresu, na który możesz uzyskać pomoc w ramach programu.

Zakres usług świadczonych na Twoją rzecz oraz ich wymiar godzinowy ustala podmiot prowadzący. W jednym miesiącu powinien zapewnić Ci minimum 100 godzin wsparcia.

Zarząd PFRON podejmuje decyzje w zakresie zmiany minimalnej liczby godzin wsparcia.

8.13.2. Jakie warunki powinna spełnić organizacja, aby otrzymać dofinansowanie

Aby podmiot mógł uczestniczyć w programie, nie może mieć zaległości finansowych wobec:

- PFRON,
- Zakładu Ubezpieczeń Społecznych,
- urzędu skarbowego,
- innych organów i instytucji wykonujących zadania z zakresu administracji publicznej.

8.13.3. Co powinien zrobić podmiot, aby otrzymać wsparcie

Podmiot powinien złożyć wniosek o przyznanie środków finansowych na realizację programu do tego oddziału PFRON, który jest właściwy ze względu na adres prowadzonego OREW albo ORW.

PFRON ogłosił nabór wniosków oddzielnie dla każdego z 3 lat szkolnych.

Tryb rozpatrywania i realizacji wniosków, a także informacje o systemie monitorowania i kontroli znajdują się w procedurach realizacji programu.

Zarząd PFRON określa – nie później niż przed ogłoszeniem terminu naboru wniosków – obowiązującą dla danego roku szkolnego stawkę osobową przypadającą na jednego beneficjenta programu miesięcznie. To miesięczna kwota na sfinansowanie kosztów wsparcia, którego udziela podmiot prowadzący zgodnie z postanowieniami zawartymi w programie i procedurach jego realizacji.

Podmiot prowadzący powinien zorganizować na obszarze swojego działania akcję informacyjną dla potencjalnych beneficjentów programu, z której ci będą mogli się dowiedzieć o możliwości uzyskania pomocy w ramach programu.

WAŻNE

Dofinansowań udzielają oddziały PFRON – szczegółowe informacje na temat programu możesz otrzymać we właściwym oddziale.

8.14. Na jakich zasadach organizacja może uzyskać refundację kosztów wydawania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących

8.14.1. Na czym polega pomoc

PFRON zwraca kwotę faktycznie poniesionych kosztów wydania certyfikatu podmiotom uprawnionym do szkolenia psów asystujących. Finansowanie jednego certyfikatu nie może przekroczyć 630 zł.

Certyfikat potwierdza, że pies jest odpowiednio wyszkolony, aby pełnić funkcję psa przewodnika osoby niewidomej lub niedowidzącej albo psa asystenta osoby z niepełnosprawnością ruchową. Takie psy ułatwiają aktywne uczestniczenie w życiu społecznym. Jako osoba z niepełnosprawnością możesz korzystać z pomocy oznakowanego psa asystującego, który uzyskał certyfikat, w miejscach użyteczności publicznej i środkach transportu.

8.14.2. Jakie warunki musi spełnić podmiot, aby otrzymać refundację

Podmiot musi znajdować się w rejestrze, do którego wpisów dokonuje Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych. Rejestr jest dostępny w formie elektronicznej w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

8.14.3. Co powinien zrobić podmiot, aby otrzymać refundację

Podmiot uprawniony do wydawania certyfikatów powinien złożyć wniosek do prezesa PFRON. Musi załączyć do wniosku oświadczenie o faktycznie poniesionych kosztach wydania certyfikatu.

Podmiot może złożyć wniosek nie później niż w ciągu 3 miesięcy od wydania certyfikatu. PFRON przekazuje środki na rachunek bankowy podmiotu w ciągu 15 dni od pozytywnej weryfikacji wniosku.

8.15. Na jakich zasadach NGO może uzyskać pomoc w ramach programu „Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami”

8.15.1. Na czym polega pomoc

Program ma wspierać NGO w ten sposób, że finansuje wymagany wkład własny w projektach realizowanych ze środków Unii Europejskiej (regionalnych programów operacyjnych).

8.15.2. Jakie warunki musi spełnić organizacja, aby mogła uczestniczyć w programie

Konkursy ogłaszają urzędy marszałkowskie – warunki są określone w procedurach konkursowych ogłaszanych przez poszczególne urzędy.

Adresatami programu są NGO:

- których projekty zostaną zakwalifikowane przez zarządy województw do realizacji w ramach regionalnych programów operacyjnych (dofinansowania ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego),
- które spełniają określone kryterium dostępu do finansowania wkładu własnego ze środków PFRON; szczegółowe warunki zawarte są w dokumentach programowych.

8.15.3. Jak wygląda procedura

Zarządy województw, które chcą przystąpić do programu „Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami”, składają oświadczenie o przyjęciu roli realizatora programu. Oświadczenie stanowi podstawę do zawarcia porozumienia z PFRON. NGO mogą korzystać z programu w tych województwach, które przystąpiły do realizacji programu.

NGO, która złożyła wniosek w konkursie ogłoszonym przez województwo współpracujące z PFRON w ramach programu, składa następnie odpowiednie dokumenty (wniosek o prekwalifikację i kwalifikację ostateczną) w oddziale wojewódzkim PFRON.

WAŻNE

Informacje o programie zamieszczane są na bieżąco na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [O Funduszu] > [Programy i zadania PFRON] > [Programy realizowane obecnie] > [Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami].

8.16. Na jakich zasadach podmiot może otrzymać dofinansowanie w ramach „Programu wyrównywania różnic między regionami III”

8.16.1. Na czym polega pomoc

Program jest skierowany zarówno do samorządów, jak i do NGO. Ma wspierać finansowo działania na rzecz osób z niepełnosprawnością lub umożliwiać podjęcie tych działań.

W ramach programu PFRON dofinansowuje m.in.:

- likwidację barier architektonicznych w częściach wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych (dotyczy: budynków gminnych, towarzystw budownictwa społecznego, spółdzielni mieszkaniowych oraz wspólnot mieszkaniowych),
- likwidację barier w urzędach gminnych i powiatowych, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy,
- tworzenie spółdzielni socjalnych osób prawnych,
- likwidację barier transportowych,
- wymagany wkład własny w projektach dotyczących aktywizacji lub integracji osób z niepełnosprawnością,
- tworzenie oraz poprawę infrastruktury WTZ.

Wymienione rodzaje dofinansowań dzielą się na obszary od B do G i są przypisane do konkretnych adresatów programu.

8.16.2. Jaka jest wysokość dofinansowania

Wysokość dofinansowań w 2020 roku wynosi:

- 1) obszar A – do 165 000 zł na projekt dotyczący zapewnienia w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych dostępności do lokali, w których mieszkają osoby z niepełnosprawnością;
- 2) obszar B – do 150 000 zł na likwidację barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy w zakresie

umożliwienia osobom z niepełnosprawnością poruszania się i komunikowania;

- 3) obszar C – do 34 000 zł na każde nowo utworzone stanowisko pracy w spółdzielni socjalnej osób prawnych, proporcjonalnie do wymiaru czasu pracy osoby z niepełnosprawnością zatrudnionej na tym stanowisku;
- 4) obszar D – na likwidację barier transportowych do:
  - a) 90 000 zł dla samochodów osobowych – mikrobusów – które w wersji standardowej mają 9 miejsc specjalnie przystosowanych do przewozu osób na wózkach inwalidzkich,
  - b) 80 000 zł dla pozostałych samochodów osobowych – mikrobusów – które w wersji standardowej mają 9 miejsc,
  - c) 270 000 zł dla autobusów;
- 5) obszar E – do 15 000 zł na każdą osobę z niepełnosprawnością, która będzie na stałe korzystała z rezultatów projektu, przy czym uczestnicy z niepełnosprawnością muszą stanowić co najmniej 30% beneficjentów tego projektu;
- 6) obszar F:
  - a) do 70% kosztów realizacji projektu, ale nie więcej niż 15 000 zł, na każde miejsce dla osoby z niepełnosprawnością tworzone w WTZ w wyniku realizacji programu,
  - b) do 80% kosztów realizacji projektu, ale nie więcej niż 160 000 zł, na remont bądź modernizację przeciwdziałającą degradacji infrastruktury istniejących WTZ;
- 7) w przypadku obszaru G nie ustala się wskaźników kosztów, gdyż zadania realizowane przez powiat w ramach tego obszaru są szczegółowo regulowane postanowieniami ustawowymi oraz właściwymi aktami wykonawczymi.

8.16.3. Jakie warunki musi spełnić podmiot, aby uzyskać dofinansowanie

Podmiotami, które mogą otrzymać pomoc finansową w ramach programu, są:

- spółdzielnie mieszkaniowe, gminy, towarzystwa budownictwa społecznego oraz wspólnoty mieszkaniowe;
- powiaty lub podmioty, które prowadzą placówki edukacyjne lub środowiskowe domy samopomocy – w przypadku likwidacji barier;
- gminy, powiaty, NGO – w przypadku tworzenia spółdzielni socjalnych osób prawnych;

- placówki służące rehabilitacji osób z niepełnosprawnością prowadzone przez NGO, gminy lub powiaty oraz jednostki prowadzące WTZ – w przypadku likwidacji barier transportowych;
- gminy, powiaty oraz NGO – w przypadku dofinansowania wkładu własnego w projektach dotyczących aktywizacji lub integracji osób z niepełnosprawnością;
- jednostki samorządu terytorialnego lub NGO – w przypadku tworzenia WTZ lub poprawy ich infrastruktury.

Powiaty mogą także otrzymać dodatkowe środki na realizację zadań ustawowych dotyczących rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnością (np. dofinansowanie do rozpoczęcia działalności gospodarczej osób z niepełnosprawnością lub wkładu do spółdzielni socjalnej).

8.16.4. Jak wygląda procedura

Najpierw samorząd powiatowy składa wniosek do PFRON. Pozostali adresaci aplikują do samorządów powiatowych w terminach, które ustalą powiaty. Mogą złożyć wniosek przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (o ile dany powiat już udostępnia tę usługę). Usługa ta dotyczy wniosków w sprawie likwidacji barier w urzędach gminnych i powiatowych, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy, tworzenia spółdzielni socjalnych osób prawnych, likwidacji barier transportowych oraz tworzenia i poprawy infrastruktury WTZ.

W przypadku realizacji obszarów A i E programu wnioski należy składać bezpośrednio do oddziałów terenowych PFRON.

Wyjątek stanowi dofinansowanie wymaganego wkładu własnego w projektach dotyczących aktywizacji lub integracji osób z niepełnosprawnością. Termin składania tych aplikacji PFRON zamieszcza na stronie www.pfron.org.pl.

WAŻNE

Ze względu na zróżnicowanie obszarów wsparcia, grup adresatów i wysokości dofinansowań nie możemy zamieścić wszystkich istotnych informacji w *Informatorze...* Zainteresowane podmioty mogą zapoznać się z dokumentami na temat „Programu wyrównywania różnic między regionami III” na stronie www.pfron.org.pl.

8.17. Na jakich zasadach możesz uzyskać refundację składek na ubezpieczenia społeczne jako osoba z niepełnosprawnością prowadząca działalność gospodarczą

8.17.1 Na czym polega pomoc

Możesz uzyskać refundację obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne, gdy masz orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub równoważne i prowadzisz działalność gospodarczą.

8.17.2. Jaka jest wysokość refundacji

Wysokość refundacji wynosi:

- 100% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – jeśli masz orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- 60% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – jeśli masz orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- 30% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – jeśli masz orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności.

8.17.3. Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać refundację

Aby móc uzyskać refundację dla samozatrudnionych osób z niepełnosprawnością, musisz spełnić m.in. następujące warunki formalne:

- zarejestrować się w ewidencji prowadzonej przez PFRON,
- dostarczyć dokumenty wymagane przez PFRON,
- terminowo opłacać składki na ubezpieczenia społeczne.

Refundacja przysługuje Ci na składki, które nie są finansowane ze środków publicznych. To takie składki, które płacisz z własnych środków.

8.17.4. Co musisz zrobić, aby otrzymać refundację

Dokumenty aplikacyjne złóż bezpośrednio do PFRON. Szczegółowe informacje, jakie dokumenty musisz złożyć, znajdziesz na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [Osoby niepełnosprawne] >

[Dofinansowanie działalności gospodarczej] > [Refundacja składek ZUS].

WAŻNE

Informacje z zakresu dofinansowań wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnością oraz refundacji składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne możesz uzyskać w punkcie obsługi klienta w Biurze PFRON przy al. Jana Pawła II 13 w Warszawie (w poniedziałki w godzinach 8.00–18.00 i od wtorku do piątku w godzinach 8.00–16.00).

Szczegółowe informacje o refundacji składek na ubezpieczenia społeczne możesz znaleźć na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [Osoby niepełnosprawne] > [Dofinansowanie działalności gospodarczej] > [Refundacja składek ZUS]. Zachęcamy do korzystania z filmów instruktażowych (zawierających szczegółowe wyjaśnienia w sprawie wypełniania dokumentów: Wn-U-G i INF-O-PdM). Znajdziesz je na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [Osoby niepełnosprawne] > [Dofinansowanie działalności gospodarczej] > [Refundacja składek ZUS] > [Formularze dotyczące refundacji składek ZUS].

Jeśli masz pytania lub wątpliwości dotyczące refundacji składek na ubezpieczenia społeczne, skontaktuj się z:

- właściwym terytorialnie oddziałem PFRON,
- Departamentem ds. Rynku Pracy za pośrednictwem:
  - infolinii pod numerem telefonu: (22) 581-84-10 wew. 1 (koszt połączenia zgodny z Twoją umową z operatorem); infolinia czynna jest od poniedziałku do piątku w godzinach 9.00–15.00.
  - poczty e-mail na adres: sod@pfron.org.pl.

8.18. Na jakich zasadach możesz uzyskać dotację na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej

8.18.1. Na czym polega pomoc

PFRON przyznaje bezzwrotną pomoc finansową na rozpoczęcie działalności gospodarczej lub rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej.

Pomoc może otrzymać także spółdzielnia socjalna – PFRON przyznaje jednorazowe środki na utworzenie stanowiska pracy dla osoby z niepełnosprawnością skierowanej przez PUP oraz środki na finansowanie kosztów wynagrodzenia (art. 26 g ustawy z dnia 30 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz niektórych innych ustaw – Dz.U. poz. 2494).

Jeśli masz orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (lub równoważne), jesteś zarejestrowany w PUP jako osoba bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu, możesz jednorazowo otrzymać środki z PFRON. Środki te musisz przeznaczyć na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej albo działalności w formie spółdzielni socjalnej na jednego członka założyciela spółdzielni lub na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu. Wysokość pomocy wynika z umowy ze starostą i wynosi:

- nie więcej niż 6-krotność przeciętnego wynagrodzenia, jeśli zobowiążesz się prowadzić działalność gospodarczą lub rolniczą lub być członkiem spółdzielni socjalnej przez co najmniej 12 miesięcy bez przerwy;
- od 6-krotności do 15-krotności przeciętnego wynagrodzenia, jeśli zobowiążesz się prowadzić działalność gospodarczą lub rolniczą albo być członkiem spółdzielni socjalnej przez co najmniej 24 miesiące bez przerwy – o ile nie otrzymałeś bezzwrotnych środków publicznych na ten cel.

8.18.2. Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dotację

PFRON może przyznać Ci dofinansowanie, jeśli:

- masz orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (lub równoważne);
- zamierzasz:
  - założyć działalność gospodarczą lub rolniczą,
  - po raz pierwszy wnieść wkład do spółdzielni socjalnej,
  - ponownie podjąć działalność lub ponownie wnieść wkład do spółdzielni socjalnej, jeżeli złożysz oświadczenie, że upłynęło co najmniej 12 miesięcy, od kiedy przestałeś prowadzić działalność lub od kiedy ustało Twoje członkostwo w spółdzielni socjalnej;
- jesteś zarejestrowany w PUP jako osoba bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu;
- nie skorzystałeś wcześniej z pomocy finansowej ze środków publicznych na ten cel.

8.18.3. Co musisz zrobić, aby otrzymać dofinansowanie

Wniosek złóż do starosty właściwego ze względu na PUP, w którym jesteś zarejestrowany jako osoba bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu. Możesz też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (sprawdź, czy Twój powiat już udostępnia tę usługę).

Druk wniosku oraz szczegółowe zasady udzielania pomocy każde starostwo powiatowe określa samodzielnie.

Gdy starosta rozpatrzy Twój wniosek pozytywnie, starostwo może negocjować z Tobą warunki umowy. Po ustaleniach starostwo podpisze z Tobą umowę. Musi ona zawierać w szczególności Twoje zobowiązanie, że wydasz i rozliczysz otrzymane środki w terminie określonym w umowie, oraz zabezpieczenie zwrotu środków.

WAŻNE

Działalność gospodarczą zarejestruj dopiero po tym, jak podpiszesz umowę ze starostwem. Jeśli nie zachowasz tej kolejności, PFRON nie będzie mógł rozpatrzyć Twojego wniosku o przyznanie środków finansowych.

Jeżeli naruszysz warunki umowy, będziesz musiał zwrócić otrzymane środki wraz z odsetkami (odsetki należą się w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych).

8.19. Na jakich zasadach możesz otrzymać dofinansowanie oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego, aby kontynuować działalność gospodarczą albo prowadzić własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne

---

8.19.1. Na czym polega pomoc

Możesz otrzymać dofinansowanie spłaty odsetek kredytu zaciągniętego, aby kontynuować działalność gospodarczą albo prowadzić własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne.

Wysokość dofinansowania nie może przekraczać 50% kwoty oprocentowania kredytu bankowego.

8.19.2. Jakie warunki musisz spełnić, aby uzyskać dofinansowanie

Aby uzyskać dofinansowanie, musisz spełniać następujące warunki:

- masz orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (lub równoważne),
- prowadzisz działalność gospodarczą lub rolniczą,
- nie korzystasz aktualnie z pożyczki na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej,
- nie korzystasz z bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej albo prowadzisz tę działalność przez co najmniej 24 miesiące od otrzymania pomocy na ten cel.

8.19.3. Gdzie złożyć wniosek o dofinansowanie

Wniosek o dofinansowanie złóż do PUP. Możesz też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (sprawdź, czy Twój powiat już udostępnia tę usługę).

8.20. Na jakich zasadach Twój pracodawca może otrzymać dofinansowanie do Twojego wynagrodzenia (otwarty i chroniony rynek pracy)

8.20.1. Na czym polega pomoc

PFRON może co miesiąc wypłacać Twojemu pracodawcy dofinansowanie do Twojego wynagrodzenia. Ma ono m.in. rekompensować podwyższone koszty Twojego zatrudnienia (związane m.in. z dłuższym wymiarem urlopu, krótszym czasem pracy). Wysokość dofinansowania zależy od stopnia i rodzaju Twojej niepełnosprawności.

8.20.2. Jaka jest wysokość dofinansowania

Dofinansowanie wynosi:

- 1800 zł – jeśli masz orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- 1125 zł – jeśli masz umiarkowany stopień niepełnosprawności;
- 450 zł – jeśli masz lekki stopień niepełnosprawności.

Kwoty te PFRON zwiększy o 600 zł, jeśli orzeczono u Ciebie jedno z następujących schorzeń:

- chorobę psychiczną,
- upośledzenie umysłowe,
- całościowe zaburzenia rozwojowe,
- epilepsję,
- niepełnosprawność narządu wzroku w stopniu umiarkowanym lub znacznym.

Podane kwoty odpowiadają dofinansowaniu pełnego etatu. Jeśli jesteś zatrudniony na część etatu, PFRON przelicza proporcjonalnie wysokość pomocy.

8.20.3. Jakie warunki musi spełnić Twój pracodawca, aby uzyskać dofinansowanie

Miesięczne dofinansowanie Twojego wynagrodzenia przysługuje Twojemu pracodawcy, jeżeli spełnia jeden z poniższych warunków:

- zatrudnia do 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy,
- zatrudnia co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i osiąga wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnością w wysokości co najmniej 6%.

Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnością liczymy w następujący sposób: liczbę etatów dla osób z niepełnosprawnością dzielimy przez liczbę etatów ogółem, a wynik mnożymy przez 100%.

Wysokość miesięcznego dofinansowania dla Twojego pracodawcy nie może przekroczyć 90% faktycznie poniesionych miesięcznych kosztów płacy. Jeśli Twój pracodawca wykonuje działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, wysokość dofinansowania nie może przekroczyć 75% tych kosztów. Przez koszty płacy rozumiemy tu:

- wynagrodzenie brutto,
- finansowane przez pracodawcę obowiązkowe składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe naliczone od tego wynagrodzenia,
- obowiązkowe składki na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

WAŻNE

Aby Twój pracodawca mógł otrzymać pomoc, musi zgłosić Cię do prowadzonej przez PFRON ewidencji zatrudnionych osób z niepełnosprawnością.

Miesięczne dofinansowanie – z pewnymi wyjątkami – nie przysługuje do Twojego wynagrodzenia w części finansowanej ze środków publicznych. Nie przysługuje również, jeśli masz orzeczony umiarkowany lub lekki stopień niepełnosprawności i ustalone prawo do emerytury.

8.20.4. Co powinien zrobić Twój pracodawca, aby otrzymać dofinansowanie

Twój pracodawca musi złożyć dokumenty aplikacyjne bezpośrednio do PFRON.

Wykaz tych dokumentów znajdzie na www.pfron.org.pl w zakładce [Pracodawcy] > [Dofinansowanie wynagrodzeń].

WAŻNE

Informacje z zakresu dofinansowań wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnością oraz refundacji składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne Twój pracodawca może uzyskać w punkcie obsługi klienta w Biurze PFRON przy al. Jana Pawła II 13 w Warszawie (w poniedziałki w godzinach 8.00–18.00 i od wtorku do piątku w godzinach 8.00–16.00). Szczegółowe informacje może znaleźć na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [Pracodawcy] > [Dofinansowanie wynagrodzeń]. Zachęcamy do korzystania z filmów instruktażowych (zawierających szczegółowe wyjaśnienia w sprawie wypełniania dokumentów: Wn-D, INF-D-P i INF-O-PP). Znajdziesz je na stronie www.pfron.org.pl w zakładce [Pracodawcy] > [Dofinansowanie wynagrodzeń] > [Formularze dotyczące dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych].

Jeśli masz pytania lub wątpliwości dotyczące dofinansowania do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnością, skontaktuj się z:

- właściwym terytorialnie oddziałem PFRON,
- Departamentem ds. Rynku Pracy za pośrednictwem:
  - infolinii pod numerem telefonu: (22) 581-84-10 wew. 1 (koszt połączenia zgodny z Twoją umową z operatorem); infolinia czynna jest od poniedziałku do piątku w godzinach 9.00–15.00,
  - poczty e-mail na adres: sod@pfron.org.pl.

8.21. Na jakich zasadach Twój pracodawca może uzyskać zwrot kosztów przystosowania Twojego stanowiska pracy do Twoich potrzeb

8.21.1. Na czym polega pomoc

Twój pracodawca może uzyskać zwrot kosztów przystosowania Twojego stanowiska pracy, jeśli przed zatrudnieniem u niego miałeś status osoby bezrobotnej lub poszukującej pracy niepozostającej w zatrudnieniu albo Twoja niepełnosprawność powstała w trakcie zatrudnienia u tego pracodawcy.

Nie dotyczy to przypadków, gdy przyczyną powstania Twojej niepełnosprawności w okresie zatrudnienia u tego pracodawcy było naruszenie przepisów, w tym przepisów prawa pracy, zawinione przez pracodawcę lub przez Ciebie.

Zwrot obejmuje koszty:

- adaptacji pomieszczeń zakładu pracy do Twoich potrzeb (chodzi w szczególności o zwrot kosztów poniesionych w związku z przystosowaniem utworzonego lub istniejącego stanowiska pracy stosownie do Twoich potrzeb wynikających z niepełnosprawności),
- adaptacji lub nabycia urządzeń, które ułatwią Ci wykonywanie pracy lub funkcjonowanie w zakładzie pracy,
- zakupu i autoryzacji oprogramowania na Twój użytek oraz urządzeń technologii wspomagających lub przystosowanych do Twoich potrzeb wynikających z niepełnosprawności.

Maksymalna wysokość pomocy finansowej ze środków PFRON nie może przekraczać 20-krotnego przeciętnego wynagrodzenia za każde przystosowane stanowisko.

Zadanie to realizuje PUP.

8.21.2. Jakie warunki musi spełnić Twój pracodawca, aby otrzymać zwrot kosztów

Twój pracodawca może ubiegać się o zwrot kosztów przystosowania Twojego stanowiska pracy, jeśli zobowiąże się, że zatrudni Cię na umowę o pracę na co najmniej 36 miesięcy. Do pomocy nie kwalifikuje się zatrudnienie na umowę cywilnoprawną. Jeśli Twój pracodawca nie spełni tego warunku, będzie musiał zwrócić otrzymaną pomoc finansową.

WAŻNE

Aby otrzymać zwrot kosztów, Twój pracodawca musi uzyskać pozytywną opinię Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) o przystosowanym stanowisku pracy. PIP wydaje opinię na wniosek starosty.

8.21.3. Co powinien zrobić Twój pracodawca, aby otrzymać zwrot kosztów

Twój pracodawca musi złożyć wniosek o zwrot kosztów przystosowania Twojego stanowiska pracy do starosty za pośrednictwem PUP właściwego ze względu na:

- miejsce, w którym byłeś zarejestrowany jako osoba bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu – gdy byłeś w takiej sytuacji;
- miejsce Twojego zatrudnienia, siedziby albo zamieszkania pracodawcy – w pozostałych przypadkach.

Może też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (o ile dany powiat już udostępnia tę usługę).

Jeśli Twój pracodawca jest starostą, wniosek musi złożyć do wojewódzkiego oddziału PFRON.

Jeżeli po ocenie formalnej i merytorycznej starosta pozytywnie zaopiniuje wniosek, pracodawca i starosta podpisują umowę. Jest ona podstawą do przekazania środków publicznych pracodawcy.

WAŻNE

PFRON nie zrefunduje wydatków, które pracodawca poniósł przed podpisaniem umowy.

O zasadach dotyczących zwrotu kosztów przystosowania stanowiska pracy dla osoby z niepełnosprawnością możesz też przeczytać na stronie www.pfron.org.pl, www.niepelnosprawni.gov.pl oraz w serwisach internetowych starostw i urzędów pracy.

Środki finansowe z PFRON są środkami publicznymi i muszą być wydatkowane według określonych procedur. Procedury te podlegają kontroli.

Zanim Twój pracodawca otrzyma pomoc finansową, musi podpisać umowę zawierającą szczegóły wydatków. Pracodawca może dokonać zakupów dopiero po dniu podpisania umowy, która jest podstawą do sfinansowania wydatków.

8.22. Na jakich zasadach pracodawca może otrzymać zwrot kosztów wyposażenia stanowisk pracy

8.22.1. Na czym polega pomoc

Twój pracodawca może otrzymać zwrot kosztów wyposażenia Twojego stanowiska pracy, jeśli byłeś zarejestrowany w PUP jako osoba bezrobotna lub poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu. Zwykle zadanie to realizuje PUP.

W odróżnieniu od zwrotu kosztów przystosowania stanowiska pracy jest to pomoc finansowa na zakup narzędzi pracy i elementów wyposażenia stanowiska pracy (np. krzesła, biurka, lampki).

Maksymalna wysokość pomocy finansowej ze środków PFRON nie może przekraczać 15-krotności przeciętnego wynagrodzenia.

8.22.2. Jakie warunki musi spełnić Twój pracodawca, aby uzyskać zwrot kosztów

Twój pracodawca może ubiegać się o zwrot kosztów przystosowania Twojego stanowiska pracy, jeśli zobowiąże się, że zatrudni Cię na umowę o pracę na co najmniej 36 miesięcy. Do pomocy nie kwalifikuje się zatrudnienie na umowę cywilnoprawną. Jeśli Twój pracodawca nie spełni tego warunku, będzie musiał zwrócić otrzymaną pomoc finansową.

WAŻNE

Aby otrzymać zwrot kosztów, Twój pracodawca musi uzyskać pozytywną opinię Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) o przystosowanym stanowisku pracy. PIP wydaje opinię na wniosek starosty.

8.22.3. Co powinien zrobić Twój pracodawca, aby otrzymać zwrot kosztów

Twój pracodawca musi złożyć wniosek o zwrot kosztów przystosowania Twojego stanowiska pracy do starosty za pośrednictwem PUP właściwego ze względu na miejsce, w którym byłeś zarejestrowany jako osoba bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu.

Może też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (o ile dany powiat już udostępnia tę usługę).

Jeśli Twój pracodawca jest starostą, wniosek musi złożyć do wojewódzkiego oddziału PFRON.

Jeżeli po ocenie formalnej i merytorycznej starosta pozytywnie zaopiniuje wniosek, pracodawca i starosta podpisują umowę. Jest ona podstawą do przekazania środków publicznych pracodawcy.

WAŻNE

PFRON nie zrefunduje wydatków, które pracodawca poniósł przed podpisaniem umowy.

O zasadach dotyczących zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osób z niepełnosprawnością możesz też przeczytać na stronach www.pfron.org.pl w zakładce [Pracodawcy] > [Wyposażenie stanowisk pracy] oraz w serwisach internetowych starostów i urzędów pracy.

8.23. Na jakich zasadach pracodawca może uzyskać zwrot miesięcznych kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego Ci w pracy oraz szkolenia tego pracownika

8.23.1. Na czym polega pomoc

Twój pracodawca może otrzymać ze środków PFRON zwrot:

- miesięcznych kosztów zatrudnienia pracowników, którzy będą pomagać Ci w pracy;
- kosztów szkolenia tych pracowników w zakresie:
  - czynności ułatwiających Ci komunikowanie się z otoczeniem,
  - czynności, których nie możesz wykonać sam na stanowisku pracy, lub takich, które są dla Ciebie trudne.

PFRON zwróci Twojemu pracodawcy koszty zatrudnienia pomagającego Ci pracownika w miesięcznej kwocie, która jest wynikiem następującego działania: kwota najniższego wynagrodzenia × (liczba godzin w miesiącu poświęcona wyłącznie na pomaganie Tobie / liczba godzin Twojej pracy w miesiącu).

Liczba godzin przeznaczonych wyłącznie na pomaganie Tobie nie może przekraczać liczby godzin odpowiadającej 20% liczby godzin pracy pracownika w miesiącu.

Zwrot kosztów szkolenia pracownika pomagającego wynosi do 100% kosztów szkolenia, nie więcej jednak niż równowartość kwoty najniższego wynagrodzenia.

Zadanie to realizuje PUP.

8.23.2. Co musi zrobić Twój pracodawca, aby otrzymać zwrot

Twój pracodawca musi złożyć wniosek o refundację kosztów zatrudnienia osoby pomagającej Ci w pracy do starosty właściwego ze względu na siedzibę tego pracodawcy. Może też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (o ile dany powiat już udostępnia tę usługę).

8.24. Na jakich zasadach może uzyskać wsparcie spółdzielnia socjalna

8.24.1. Na czym polega pomoc

Spółdzielnia socjalna może otrzymać ze środków PFRON:

- jednorazowo środki na utworzenie Twojego stanowiska pracy, jeśli masz orzeczenie o niepełnosprawności i miałeś status osoby bezrobotnej lub poszukującej pracy niepozostającej w zatrudnieniu, a spółdzielnia nie otrzymała bezzwrotnych środków publicznych na ten cel; wysokość wsparcia jest określona w umowie zawartej ze starostą, przy czym:
  - nie może być wyższa niż 6-krotność przeciętnego wynagrodzenia, jeśli spółdzielnia zobowiąże się, że będziesz zatrudniony na tym stanowisku przez co najmniej 12 miesięcy bez przerwy,
  - może wynosić od 6-krotności do 15-krotności przeciętnego wynagrodzenia, jeśli spółdzielnia zobowiąże się, że będziesz zatrudniony na tym stanowisku przez co najmniej 24 miesiące bez przerwy;
- środki na finansowanie kosztów Twojego wynagrodzenia przez maksymalnie 6 miesięcy od dnia zawarcia umowy ze starostą, jeśli zostałeś zatrudniony na podstawie skierowania z PUP; środki te PFRON może wypłacać w wysokości nieprzekraczającej najniższego wynagrodzenia przez maksymalnie 6 miesięcy.

8.25. Na jakich zasadach Twój pracodawca może uzyskać refundację kosztów Twojego szkolenia

8.25.1. Na czym polega pomoc

PFRON refunduje pracodawcy koszty szkolenia, które ten sam dla Ciebie zorganizuje lub które dla Ciebie wykupi.

Koszty szkolenia PFRON refunduje do wysokości 70% tych kosztów, nie więcej jednak niż do wysokości 2-krotnego przeciętnego wynagrodzenia na jedną osobę. Refundacja nie może przekroczyć:

- 70% kosztów szkolenia – gdy Twój pracodawca jest małym lub średnim przedsiębiorcą,
- 60% kosztów szkolenia – gdy Twój pracodawca jest dużym przedsiębiorcą.

Zadanie to realizuje PUP.

8.25.2. Jakie warunki musi spełnić Twój pracodawca, aby uzyskać refundację

Twój pracodawca może ubiegać się o pomoc, gdy zorganizuje dla Ciebie szkolenie lub je dla Ciebie wykupi.

8.25.3. Co powinien zrobić Twój pracodawca, aby uzyskać refundację

Twój pracodawca musi złożyć wniosek o refundację kosztów Twojego szkolenia do starosty właściwego ze względu na siedzibę pracodawcy. Może też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (o ile dany powiat już udostępnia tę usługę).

Jeżeli po ocenie formalnej i merytorycznej starosta pozytywnie zaopiniuje wniosek, pracodawca i starosta podpisują umowę. Jest ona podstawą do przekazania środków publicznych pracodawcy.

PFRON nie zrefunduje wydatków, które pracodawca poniósł przed podpisaniem umowy.

8.26. Na jakich zasadach mogą skorzystać z dodatkowej pomocy zakłady pracy chronionej

---

8.26.1. Na czym polega pomoc

Jeśli pracujesz w zakładzie pracy chronionej, Twój pracodawca może otrzymać ze środków PFRON:

- dofinansowanie w wysokości do 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych, o ile wykorzysta te kredyty na cele związane z Twoją rehabilitacją zawodową i społeczną;
- zwrot kosztów:
  - budowy lub przebudowy związanej z modernizacją obiektów i pomieszczeń zakładu,
  - transportowych,
  - administracyjnych.

8.26.2. Jakie warunki musi spełnić zakład pracy chronionej, aby skorzystać z dodatkowej pomocy

---

Twój pracodawca musi złożyć wniosek bezpośrednio w PFRON.

Twój pracodawca może otrzymać pomoc, o ile prowadzi zakład pracy chronionej i przynajmniej 50% osób, które zatrudnia, ma orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (lub równoważne).

8.26.3. Co powinien zrobić zakład pracy chronionej, aby skorzystać z dodatkowej pomocy

---

Twój pracodawca powinien złożyć wnioski w następujących terminach:

- wniosek o dofinansowanie na dany rok – do 15 listopada tego roku;
- wniosek o refundację – do 30 listopada roku poprzedzającego rok, którego dotyczy refundacja.

8.27. Na jakich zasadach podmiot może otrzymać dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej

8.27.1. Na czym polega pomoc

Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej (ZAZ) mogą otrzymać gminy, powiaty, fundacje, stowarzyszenia lub inne organizacje społeczne, których statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnością.

Możesz znaleźć zatrudnienie w ZAZ, jeśli masz orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i stwierdzono u Ciebie autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną.

Podmiot, który prowadzi ZAZ, musi utrzymać jeden z następujących wskaźników zatrudnienia:

- co najmniej 50% pracowników to osoby z niepełnosprawnością, a w tym co najmniej 20% ogółu zatrudnionych stanowią osoby z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- co najmniej 30% pracowników to osoby niewidome lub chore psychicznie albo upośledzone umysłowo, które mają orzeczenie o znacznym albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

WAŻNE

Maksymalne dofinansowanie kosztów działania ZAZ wynosi 90% tych kosztów, a utworzenia ZAZ – 65% tych kosztów.

W ramach kosztów **utworzenia** ZAZ za środki PFRON można:

- przystosować do potrzeb osób z niepełnosprawnością pomieszczenia produkcyjne służące do świadczenia usług, socjalne i przeznaczone na rehabilitację;
- sfinansować zakup sprzętu rehabilitacyjnego;
- wyposażyć pomieszczenia socjalne przeznaczone na rehabilitację i pomieszczenia, w których prowadzi się działalność wytwórczą lub usługową;
- przygotować stanowiska pracy, w tym sfinansować zakup maszyn, narzędzi i urządzeń niezbędnych do prowadzenia produkcji lub świadczenia usług;
- sfinansować zakup surowców i materiałów potrzebnych do rozpoczęcia działalności wytwórczej lub usługowej;
- sfinansować zakup lub wynajem środków transportu.

Z kolei w ramach kosztów **działalności ZAZ** ze środków PFRON można sfinansować:

- wynagrodzenia osób z niepełnosprawnością z orzeczoną znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności – do wysokości 100% minimalnego wynagrodzenia (proporcjonalnie do wymiaru czasu pracy określonego w umowie o pracę);
- wynagrodzenia personelu zakładu;
- dodatkowe wynagrodzenia roczne, odprawy emerytalne i pośmiertne oraz nagrody jubileuszowe;
- składki na ubezpieczenia społeczne finansowane przez pracownika i pracodawcę, składki na ubezpieczenie zdrowotne płacone przez pracownika oraz składki na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Pracy należne od pracodawcy;
- materiały, energię, usługi materialne i niematerialne;
- transport i dowóz pracowników z niepełnosprawnością do pracy i z pracy;
- szkolenia osób z niepełnosprawnością z orzeczoną znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności związane z przygotowaniem ich do pracy na otwartym rynku pracy lub z prowadzoną działalnością wytwórczą lub usługową zakładu;
- szkolenia personelu zakładu;
- odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych lub wypłaty świadczeń urlopowych, dokonywane na podstawie odrębnych przepisów;
- wymianę amortyzowanych maszyn, urządzeń i wyposażenia niezbędnych do prowadzenia produkcji lub świadczenia usług;
- wymianę maszyn i urządzeń spowodowaną zmianą profilu działalności zakładu lub wprowadzeniem ulepszeń technicznych albo technologicznych;
- inne wydatki niezbędne do realizacji rehabilitacji, obsługi i prowadzenia działalności wytwórczej lub usługowej.

8.27.2. Jakie warunki musi spełnić podmiot, aby uzyskać dofinansowanie

---

Pomoc mogą otrzymać podmioty, których statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnością i które planują utworzyć ZAZ oraz złożą odpowiednie wnioski i dokumenty.

Aktualne informacje dotyczące tego zadania możesz znaleźć na stronie <https://portal-sow.pfron.org.pl> w zakładce [Baza wiedzy] > [Dofinansowanie z PFRON] > [Informator] > [Instytucje] > [ZAZ – zakłady aktywności zawodowej].

8.27.3. Co musi zrobić podmiot, aby otrzymać dofinansowanie

Podmiot, który ubiega się o pomoc finansową ze środków PFRON, musi złożyć na właściwym formularzu wniosek wraz z załącznikami do marszałka województwa (samorządy wojewódzkie mają własne druki wniosków). Może też złożyć go przez internet w SOW na stronie sow.pfron.org.pl (o ile dane województwo już udostępnia tę usługę).

Marszałek przekazuje staroście kompletny wniosek do zaopiniowania. W ciągu 30 dni od otrzymania opinii starosty marszałek powiadamia organizatora ZAZ o sposobie rozpatrzenia wniosku pod względem prawidłowości planowanych kosztów utworzenia i działania ZAZ, z uwzględnieniem:

- wysokości środków PFRON w danym roku,
- liczby osób z niepełnosprawnością z orzeczonym znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności zarejestrowanych w PUP,
- wkładu finansowego organizatora w kosztach utworzenia i działalności zakładu.

Jeśli marszałek rozpatrzy wniosek pozytywnie, w ciągu 30 dni od powiadomienia organizatora marszałek oraz organizator ZAZ negocjują warunki umowy i wysokość dofinansowania ze środków PFRON. Umowę zawierają na okres, w którym dany podmiot ma status ZAZ. Status taki nadaje wojewoda.

8.28. Finansowanie staży i szkoleń dla osób z niepełnosprawnością zarejestrowanych w urzędzie pracy jako bezrobotne lub poszukujące pracy

---

Jeśli nie jesteś zatrudniony i nie chcesz prowadzić działalności gospodarczej, a pragniesz podjąć pracę, możesz skorzystać z poniższych form wsparcia finansowanych ze środków PFRON, a realizowanych przez PUP.

8.28.1. Staże

Osoby z niepełnosprawnością zarejestrowane jako bezrobotne lub poszukujące pracy mogą skorzystać z możliwości odbycia stażu finansowanego z pieniędzy PFRON.

Organizacją staży zajmują się powiatowe urzędy pracy. Kierują one osoby zainteresowane do pracodawców, którzy zgłosili chęć przyjęcia stażystów.

O zasadach dotyczących odbycia stażu przez osoby z niepełnosprawnością możesz przeczytać na stronach: www.pfron.org.pl w zakładce [Osoby niepełnosprawne] > [Aktywizacja zawodowa] > [Staże] oraz www.niepelnosprawni.gov.pl, a także w serwisach internetowych starostw i urzędów pracy www.zielonalinia.gov.pl.

8.28.2. Szkolenia

Co roku przekazujemy do powiatów pieniądze, które mogą być przeznaczane na szkolenia dla osób z niepełnosprawnością zarejestrowanych jako bezrobotne lub poszukujące pracy.

Szkolenia te mają pomóc osobom z niepełnosprawnością uzyskać, uzupełnić oraz doskonalić umiejętności i kwalifikacje zawodowe lub umiejętności ogólne, niezbędne do wykonywania pracy.

O zasadach dotyczących odbycia szkoleń przez osoby z niepełnosprawnością możesz przeczytać na stronach: www.pfron.org.pl w zakładce [Osoby niepełnosprawne] > [Aktywizacja zawodowa] > [Szkolenia] oraz www.niepelnosprawni.gov.pl, a także w serwisach internetowych starostw i urzędów pracy www.zielonalinia.gov.pl.

8.29. Składanie wniosków bez wychodzenia z domu, przez internet w Systemie Obsługi Wsparcia finansowanego ze środków PFRON (SOW)

8.29.1. Jaki wniosek o dofinansowanie możesz złożyć w SOW

SOW służy do składania elektronicznych wniosków o wsparcie finansowane przez PFRON, a dystrybuowane przez jednostki samorządu terytorialnego. PFRON udostępnił możliwość składania wniosków na wszystkie niżej wymienione formy wsparcia bez wychodzenia z domu, przez internet. **W całej Polsce – w każdym województwie i powiecie – można już wnioskować o dofinansowanie m.in. do turnusów rehabilitacyjnych, zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków**

pomocniczych, a także do zadań dofinansowanych w ramach programu „Aktywny samorząd”.

Dzięki SOW możesz złożyć elektroniczny wniosek przez internet również w dzień wolny od pracy, 24 godziny na dobę, 365 dni w roku.

Formy wsparcia, o które możesz wnioskować w SOW:

- Dofinansowanie Twojego uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych, ewentualnie uczestnictwa Twojego opiekuna (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.3.).
- Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze (więcej informacji znajdziesz w podrozdziałach 8.4. i 8.5.).
- Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.6.).
- Dofinansowanie w ramach programu „Aktywny samorząd”, m.in. wsparcie w utrzymaniu wózka o napędzie elektrycznym, w zakupie protez, pomoc w uzyskaniu wyższego wykształcenia, w dostosowaniu samochodu (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.7.).
- Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.8.).
- Dofinansowanie różnego typu projektów na rzecz osób z niepełnosprawnością i ich otoczenia – zlecenia zadań organizacjom pozarządowym i fundacjom w trybie art. 36 ustawy o rehabilitacji (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.10.).
- Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.11.).
- Dofinansowanie w ramach „Programu wyrównywania różnic między regionami III”, który obejmuje m.in. likwidację barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy i tworzenie spółdzielni socjalnych osób prawnych (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.16.).
- Dotacja na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.18.).
- Dofinansowanie oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie działalności gospodarczej albo prowadzenie własnego lub dzierżawionego gospodarstwa rolnego (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.19.).
- Zwrot kosztów przystosowania tworzonego lub istniejącego stanowiska pracy do Twoich potrzeb (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.21.).
- Zwrot kosztów wyposażenia Twojego stanowiska pracy (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.22.).

- Zwrot miesięcznych kosztów zatrudnienia pracownika, który będzie pomagać Ci w pracy, oraz szkolenia tego pracownika (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.23.).
- Refundację kosztów Twojego szkolenia (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.25.).
- Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej (więcej informacji znajdziesz w podrozdziale 8.27.).

8.29.2. Jak skorzystać z SOW

Aby złożyć wniosek elektroniczny w SOW, musisz mieć:

- dostęp do internetu,
- konto w SOW,
- profil zaufany lub kwalifikowany podpis elektroniczny.

Profil zaufany zakładasz na stronie pz.gov.pl, jest to usługa bezpłatna. Musisz go potwierdzić – w placówce ZUS, w urzędzie gminy lub miasta albo przez bankowość elektroniczną (instrukcję, jak założyć profil zaufany, znajdziesz w serwisie YouTube na kanale „System Obsługi Wsparcia ze środków PFRON”).

Kwalifikowany podpis elektroniczny wydają centra certyfikacji. Jest to usługa płatna.

8.29.2.1. Jak zarejestrować się w SOW

Wejdź na stronę: sow.pfron.org.pl.

W prawym górnym rogu znajduje się okienko rejestracji. Gdy uzupełnisz wymagane dane (imię, nazwisko, pesel, adres mailowy i numer telefonu) oraz zaakceptujesz regulamin, otrzymasz drogą mailową link aktywacyjny wraz z tymczasowym hasłem. Kliknij w link – Twoje konto zostanie aktywowane.

Od tego momentu możesz logować się na stronie: sow.pfron.org.pl.

Po zalogowaniu możesz uzupełnić dane w zakładce [Edycja konta], co przyspieszy proces składania wniosków – raz podane informacje będą się automatycznie uzupełniały podczas wypełniania wniosków.

8.29.2.2. Jak złożyć wniosek w SOW

Aby złożyć wniosek, wybierz przycisk [Nowy wniosek] i zaznacz właściwe województwo i powiat. Jeśli samorząd, na którego terenie mieszkasz, prowadzi nabory elektroniczne na wybraną przez Ciebie formę wsparcia,

zostaniesz przekierowany do elektronicznego wniosku. Uzupełnij go, dołącz wymagane załączniki w formie skanów i wyślij wniosek, korzystając z profilu zaufanego lub kwalifikowanego podpisu elektronicznego.

Jeśli nie posiadasz profilu zaufanego ani kwalifikowanego podpisu elektronicznego, możesz wydrukować wypełniony w SOW wniosek i złożyć go w wersji papierowej w swoim PCPR (lub MOPR). Poinformuj też pracownika danej instytucji, że wypełniłeś wniosek elektronicznie. Dzięki temu urzędnik będzie mógł go autoryzować w Twoim imieniu i przekazać do realizacji w SOW, a Ty będziesz dostawać w SOW oraz drogą mailową informacje, na jakim etapie rozpatrywania jest Twój wniosek.

Jeśli Twój powiat nie przyjmuje w SOW wniosków na wybraną przez Ciebie formę wsparcia, zapytaj, czy uruchomi taką możliwość, czy też musisz złożyć wniosek w wersji papierowej. Kontakt do urzędu znajdziesz w zakładce [Dane kontaktowe jednostki].

W SOW możesz złożyć elektroniczny wniosek również w dzień wolny od pracy, 24 godziny na dobę, 365 dni w roku.

Możesz skorzystać także z kreatora, czyli elektronicznego asystenta, który pomoże Ci złożyć wniosek. Znajdziesz w nim podpowiedzi:

- z jakiego wsparcia możesz skorzystać,
- jakie są kryteria obowiązujące wnioskodawców,
- jaką kwotę możesz otrzymać,
- jakie załączniki powinieneś przygotować,
- kiedy możesz złożyć wniosek.

Kreator znajdziesz na stronie logowania do SOW w zakładce [Kliknij i sprawdź, z jakiego wsparcia możesz skorzystać].

PFRON udostępnił też bezpłatną infolinię: **800 889 777** (czynna w dni robocze, godziny 9.00–17.00).

9. Dane adresowe PFRON

Główne Biuro PFRON znajduje się w Warszawie, przy al. Jana Pawła II 13, 00-828 Warszawa; telefon do centrali: 22 505 55 00. Biuro jest siedzibą władz PFRON i wydziałów merytorycznych, które realizują różne zadania na rzecz osób z niepełnosprawnością. Ponadto PFRON ma 16 oddziałów wojewódzkich (szczegółowe dane na s. 113). Wszystkie oddziały PFRON pracują od 8.00 do 16.00, od poniedziałku do piątku w dni robocze.

WAŻNE

PFRON prowadzi stronę internetową www.pfron.org.pl, na której zamieszcza informacje skierowane do wszystkich zainteresowanych działalnością PFRON i korzystaniem z jego wsparcia.

PFRON jest także na Facebooku

<https://www.facebook.com/fundusz.pfron/> i na Twitterze

<https://twitter.com/funduszpfron> oraz ma własny kanał w serwisach

YouTube https://www.youtube.com/channel/UCzxWduRjGn_A8rEf_-FtL5Q.

PFRON wydaje również bezpłatne czasopismo naukowe „Niepełnosprawność. Zagadnienia, problemy, rozwiązania”. Jest ono dostępne na stronie internetowej: <http://kn.pfron.org.pl>.

System Obsługi Wsparcia finansowanego ze środków PFRON (SOW) posiada również portal edukacyjno-informacyjny:

<https://portal-sow.pfron.org.pl>. Znajdziesz tam wiele przydatnych

wnioskodawcom i samorządom informacji, a także media społecznościowe:

Facebook <https://www.facebook.com/PFRONSOW/> i kanał w serwisie

YouTube: <https://www.youtube.com/channel/UCOISaelqOpí6seepOT9eKjQ>.

9.1. Dane kontaktowe Biura PFRON w Warszawie

Jeśli chcesz zadzwonić się do centrali, wybierz 22 505 55 00.

Jeśli chcesz uzyskać informacje na temat działalności PFRON, m.in. w zakresie wsparcia dla osób indywidualnych, zadzwoń na infolinię pod numer 22 581 84 10, wew. 3. Infolinia jest czynna codziennie w godz. 9.00–15.00.

Jeśli chcesz uzyskać informacje na temat **Systemu Obsługi Wsparcia finansowanego ze środków PFRON (SOW)**, zadzwoń na bezpłatną infolinię SOW pod numer 800 889 777. Infolinia jest czynna w dni robocze w godz. 9.00–17.00.

Jeśli chcesz uzyskać informacje na temat **dofinansowania wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnością lub refundacji składek na ubezpieczenia społeczne**, możesz wysłać e-mail na adres: sod@pfron.org.pl. Możesz też skontaktować się z właściwym terytorialnie oddziałem PFRON lub z infolinią Departamentu ds. Rynku Pracy pod numerem telefonu: 22 581 84 10, wew. 1. Infolinia czynna jest od poniedziałku do piątku w godzinach 9.00–15.00.

Jeśli chcesz uzyskać informacje na temat **obowiązkowych wpłat na PFRON**, możesz napisać e-mail:

- w sprawie rejestracji albo aktualizacji danych o pracodawcy – ewidencja@pfron.org.pl,
- w sprawie teletransmisji danych (systemu e-PFRON2) – ewidencja@pfron.org.pl,
- w sprawie wpłat (w tym numerów rachunków bankowych PFRON), rozliczeń (w tym salda, zwrotów, nadpłat, odsetek, zaświadczeń), rozłożenia na raty, odroczeń, umorzeń, odwołań, zażaleń i postępowań – dw_rozliczenia@pfron.org.pl.

Jeśli masz inne pytania lub wątpliwości dotyczące obowiązkowych wpłat na PFRON i wypełniania stosownych deklaracji, zadzwoń na infolinię pod numer 22 581 84 10, wew. 2. Infolinia jest czynna codziennie w godz. 9.00–15.00.

W sprawie **skarg i wniosków** możesz napisać na adres:

interwencje@pfron.org.pl lub skargi.wnioski@pfron.org.pl albo przyjść do Biura PFRON przy al. Jana Pawła II 13 (interesantów przyjmujemy na IX piętrze w pokoju 903 w poniedziałki w godz. 10.00–18.00 i od wtorku do piątku w godz. 9.00–15.00).

W sprawie **zadań zleczanych organizacjom pozarządowym** możesz napisać e-mail na adres: zadania_zlecane@pfron.org.pl.

W sprawie **programu „Aktywny samorząd”** możesz napisać e-mail na adres: as@pfron.org.pl.

W sprawie **programu „Wsparcie inicjatyw”** (m.in. konkurs „Otwarte Drzwi”, konkurs plastyczny) możesz napisać e-mail na adres: wydarzenia@pfron.org.pl.

W sprawie **pozostałych programów PFRON** możesz napisać e-mail na adres: programy@pfron.org.pl.

W sprawie **Systemu Obsługi Wsparcia finansowanego ze środków PFRON (SOW)** możesz napisać e-mail na adres: sow@pfron.org.pl.

Jeśli chcesz skontaktować się z redakcją kwartalnika „Niepełnosprawność. Zagadnienia, problemy, rozwiązania”, możesz zadzwonić pod numer 22 505 52 49 lub 22 505 52 81 albo napisać e-mail na adres: kwartalnik@pfron.org.pl.

Jeśli chcesz skontaktować się z redakcją „Biuletynu Informacji Publicznej”, możesz napisać e-mail na adres: bip@pfron.org.pl.

Jeśli chcesz skontaktować się z rzecznikiem prasowym PFRON, możesz wysłać e-mail na adres: rzecznik@pfron.org.pl.

9.2. Dane adresowe oddziałów wojewódzkich PFRON

Dolnośląski Oddział PFRON

ul. Szewska 6/7
50-053 Wrocław
e-mail: wroclaw@pfron.org.pl
tel.: 71 346 74 40

Kujawsko-Pomorski Oddział PFRON

ul. Szosa Chełmińska 30
87-100 Toruń
e-mail: torun@pfron.org.pl
tel.: 56 681 44 00

Lubelski Oddział PFRON

ul. Kunickiego 59
20-422 Lublin
e-mail: lublin@pfron.org.pl
tel.: 81 466 76 00

Lubuski Oddział PFRON

ul. Bohaterów Westerplatte 11
65-034 Zielona Góra
e-mail: zielonagora@pfron.org.pl
tel.: 68 422 78 00

Łódzki Oddział PFRON

ul. Kilińskiego 169
90-353 Łódź
e-mail: pfron.lodz@pfron.org.pl
tel.: 42 205 01 00

Małopolski Oddział PFRON

ul. Na Zjeździe 11
30-527 Kraków
e-mail: krakow@pfron.org.pl
tel.: 12 312 14 00

Mazowiecki Oddział PFRON

al. Jana Pawła II 13, 3 piętro
00-828 Warszawa
e-mail: warszawa@pfron.org.pl
tel.: 22 311 83 12, 22 311 83 13

Opolski Oddział PFRON

ul. Katowicka 55
45-061 Opole
e-mail: opole@pfron.org.pl
tel.: 77 887 20 00

Podkarpacki Oddział PFRON

ul. Rejtana 10
35-310 Rzeszów
e-mail: rzeszow@pfron.org.pl
tel.: 17 283 93 00

Podlaski Oddział PFRON

ul. Fabryczna 2
15-483 Białystok
e-mail: bialystok@pfron.org.pl
tel.: 85 733 87 00

Pomorski Oddział PFRON

al. Grunwaldzka 184
80-266 Gdańsk
e-mail: gdansk@pfron.org.pl
tel.: 58 350 05 00

Śląski Oddział PFRON

pl. Grunwaldzki 8-10/8
40-175 Katowice
e-mail: katowice@pfron.org.pl
tel.: 32 493 21 00

Świętokrzyski Oddział PFRON

al. IX Wieków Kielc 3
25-516 Kielce
e-mail: kielce@pfron.org.pl
tel.: 41 230 97 00

Warmińsko-Mazurski Oddział PFRON

ul. Mickiewicza 21/23
10-508 Olsztyn
e-mail: olsztyn@pfron.org.pl
tel.: 89 722 90 00

Wielkopolski Oddział PFRON

ul. Lindego 6
60-573 Poznań
e-mail: poznan@pfron.org.pl
tel.: 61 666 46 00

Zachodniopomorski Oddział PFRON

al. Powstańców Wielkopolskich 33
70-110 Szczecin
e-mail: szczecin@pfron.org.pl
tel.: 91 350 97 00

9.3. Punkt obsługi klienta

Biuro PFRON w Warszawie
al. Jana Pawła II 13
pon. w godz. 8.00–18.00
wt.–pt. w godz. 8.00–16.00.

Można tam uzyskać informacje z zakresu dofinansowania wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnością oraz refundacji składek na ubezpieczenia społeczne. Niezbędnych informacji w tym zakresie udzielają także pracownicy wojewódzkich oddziałów PFRON.

9.4. Punkty i stanowiska informacyjne SOW

Punkty lub stanowiska informacyjne SOW znajdują się we wszystkich wojewódzkich oddziałach PFRON (dane kontaktowe znajdziesz powyżej). Możesz tam uzyskać informacje dotyczące SOW, a także złożyć wniosek w asyście pracownika PFRON.

Redakcja językowa: Agnieszka Kostrowiecka, Ewa Bargiel

Redakcja merytoryczna: Monika Bugaj-Wojciechowska, Maria Nejman, Michał Bogdański

Korekta: Justyna Żebrowska

Redakcja techniczna i łamanie: Marzena Kostrowiecka

Projekt okładki: Paweł Gąsienica-Marcinowski

Zdjęcia na okładce:

(przód od lewej) © Photographee.eu – Fotolia.com, © kasto – Fotolia.com

(tył od lewej) © mezzotint_fotolia – Fotolia.com, © Monika Wisniewska – Fotolia.com

Skład:

Poligrafia ZUS w Warszawie. Zam. nr 157/20

www.zus.pl
www.pfron.org.pl

